

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Chr. Mad- sen): Jeg skal herved tillade mig på socialistisk folkepartis vegne at fremsætte forslag til lov om ekstraordinær kontrol med priser og avancer.

Der har i de sidste måneder kunnet konstateres en betydelig stigning i priser og avancer. Stigningen skyldes kun i ganske ringe grad, at de importerede varer er steget i pris. Det er på det danske marked, at stigningerne er sket. En del af stigningerne er naturligvis affødt af folketingets lovgivningsarbejde, omsætningsafgift og hjemmemarkedspriser.

Det er imidlertid klart, at der herudover er sket store prisstigninger, ikke mindst fordi de nævnte love har givet handel og industri indtryk af, at prisstigninger nu var tidens løsen.

Det medfører en meget alvorlig fare for hele den økonomiske udvikling, at denne prisstigningsbølge er sluppet løs. Derfor er en håndfast indgriben nødvendig, dersom inflationen ikke skal slå bunden ud af arbejdsmarkedets aftaler og tjenestemændenes lønrammer.

Særlig alvorligt er det, at netop de svageste stillede blandt lønmodtagerne i særlig grad rammes af prisstigningerne, uden at disse er i stand til at skaffe sig kompensations herfor.

I denne situation er der da næppe nogen anden udvej end at søge prisudviklingen standset ved et almindeligt stop for priser og avancer.

Det er utvivlsomt et meget drastisk indgreb. Men de forskellige andre muligheder, der har været fremført — således også det af handelsministeren fremsatte lovforslag om indseende med priser — synes ikke at give blot nogenlunde løfte om at bremse priserne.

Der er heller ingen tvivl om, at det af os fremsatte lovforslag vil nødvendiggøre et ikke ubetydeligt kontrolapparat. Lovens betydning vil være illusorisk, dersom der ikke tilvejebringes passende kontrolinstanser. Det må dog fremføres, at en sådan kontrol med prisdannelse og fortjeneste i handel og industri længe har været en nødvendighed.

Det fremgår af lovforslagets titel, at loven

er tænkt som en midlertidig foranstaltning. Der må sigtes på hurtigt at få et sådant indblik i prisdannelsens vilkår, at flere områder kan fritages for lovens kontrolbestemmelser. Udviklingen i denne retning må fremmes, også ved at næringsloven revideres.

Der kan ikke herske tvivl om, at en kontrollov som den her foreslåede imødekommer det krav, som ikke mindst landets lønmodtagere må stille og allerede gennem deres faglige organisationer har stillet.

Det kan blive afgørende for landets økonomiske fremtid, om der kan gennemføres en lovgivning, der giver lønmodtagerne en vis rimelig tillid til, at udviklingen er under kontrol og inflationen standses.

Den første sag på dagsordenen var:

Fortsettelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

Foregående forhandling findes i tidenden sp. 106, 184 og 263).

Aage Fogh: Til indledning vil jeg gerne bringe den højtærede statsminister min bedste anerkendelse for det udmærkede arbejde, statsministeren som udenrigsminister har gennemført og haft held til at gennemføre på en måde, som jeg i hvert tilfælde kan sige, jeg er 100 pct. enig med den højtærede minister i. Jeg vil gerne også udtrykke håbet om, at afløseren, den nuværende udenrigsminister, må have held til at føre dette arbejde videre i samme gode spor.

Jeg kan derimod ikke erklære mig helt enig i den linje, den højtærede statsminister har anlagt med hensyn til det indrepolitiske arbejde. Jeg kan meget vel se, at det af hensyn til det udenrigspolitiske, til fællesmarkedsproblemerne, er vigtigt, at vi har så megen samling som muligt her i tinget. Men det er mit indtryk, som det allerede var det i foråret, at regeringen har strakt sig for vidt i sine tilbud til de konservative og derved har gennemført en lovgivning, der, så vidt jeg kan se, har haft mange uheldige følger. Jeg må måske derfor have lov til som indledning at spørge den højtærede statsminister, om det ikke ville være klogt at prøve på at holde lidt mere til venstre. Vel er det godt

[Aage Fogh.]

med samarbejde — det er jeg også tilhænger af — men det skal kunne købes for en rimelig pris.

Med hensyn til omsen og dens følger er det mere og mere klart for mig og for andre, at den kendsgerning, at regeringen gik med til omsen — og navnlig at den gik med til den på de konservatives betingelser med oms i engrosledet — har haft en ganske ualmindelig uheldig indflydelse på Danmarks økonomiske udvikling i de seneste måneder, en så uheldig indflydelse, at det tilsyneladende kan være rigtigt, når det ærede medlem hr. Erik Eriksen i tirsdags i sin tale så flot sagde: Danmark lever på lån. Jeg mener, det er en overdrivelse. Jeg mener heroverfor at kunne gøre opmærksom på, at enhver måtte kunne vente, at når man i april-juni måned gennemførte en lov om omsætningsafgift og sagde, at den ville træde i kraft den 1. august, ville man give spekulationen i dette land frit løb, og de, der kender spekulationsledene, vil vide, at det frie løb må give sig udtryk i et voldsomt indkøb af varer på en lang række områder.

Jeg må derfor til det ærede medlem hr. Erik Eriksens ord om, at Danmark stadig lever på lån, have lov at gøre den bemærkning, at hvis vi sammenligner indførselsstatistikken for 1961 og de første 8 måneder i 1962, viser det sig, hvad man også kunne vente, at indførslen i 1961 overstiges med ganske antagelige tal i 1962. Jeg skal nævne nogle enkelte: korn og foderstoffer overstiges med 212 mill. kr., biler med 200 mill. kr., brændselolie, tobak m. m. med 250 mill. kr. Det vil sige, at i de første 8 måneder af dette år har vi haft en merindførsel i forhold til 1961 på et sted mellem 650 og 700 mill. kr. Det er da ganske klart — og det måtte det være på forhånd — at en sådan belastning af Danmarks økonomi i disse 3 uheldige måneder kunne hverken handelsbalancen eller valutabalancen bære.

Men det er lige så sikkert, at den kæmpeindførsel, vi her har haft, vil modsvares af en mindreindførsel i den tid, vi går i møde. Med hensyn til den første post, korn og foderstoffer, er vi så lykkelige at kunne konstatere, at Danmark nu i oktober har bragt den største høst, Danmark nogen sinde har haft, i hus. Det vil begribeligvis føre med sig, at der i de kommende 12-14

måneder næsten intet behov vil være for indførsel af korn, og dette betyder, at både valuta- og handelsbalancen lettes i tilsvarende grad. Det samme gælder forhåbentlig med hensyn til biler. Jeg vil tro, at den voldsomme indførsel, der har fundet sted, må modsvares af en mindreindførsel af biler i den kommende periode, og det gælder også brændselolie og tobak.

Lad mig sammenfatte mine udtalelser her med at sige, at det voldsomme pres, der har været, vil blive afløst af et mindre pres i den kommende tid, ikke fordi vi fik omsen, men indirekte, fordi vi fik omsen, fordi folk købte forud. Derfor vil jeg også gerne gøre den bemærkning, at man måske kan sige, når man har hørt de taler, der er holdt, den begrædelse, der har været over den økonomiske situation: græd ikke, børnlille, det er ikke så galt, som præsten har prædikeret. Det vil jeg gerne tage som udgangspunkt for at sige: nu skal I lade være at handle i nervøsiteten. Ganske vist ved jeg godt, at regeringen lod sig binde fuldkommen af oppositionen i foråret for at få forliget i havn, men det er ikke så ringe med Danmarks økonomi, at vi ikke kan tillade os at afholde nødvendige udgifter, når udgifterne bare benyttes til fornuftige foranstaltninger.

En af de sværeste følger af omsen er de stigende priser — det var der også et par stykker, der talte lidt om her. Nu har vi set de skadelige virkninger, og regeringen har lovet os, at de skal modvirkes ved priskontrol, og jeg hørte også lige nu, at der er fremsat et lovforslag om, at man skulle ind på øget priskontrol. Vi har jo nogen erfaring med hensyn til priskontrol. Jeg har aldrig haft og har heller ikke i dag nogen som helst tiltro til, at offentlig priskontrol holder priserne nede her i landet. Det er andre metoder, der skal bringes i anvendelse, og en af de bedste metoder, vi efter mit skøn har, er forbrugerkooperationen; det er forbrugerne, der må værges sig mod urimelige priser. Hvis priserne er urimelige, må forbrugerne samle sig i kooperationen og sætte ind derimod.

I relation hertil har jeg et spørgsmål at gøre det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Det ærede medlem sagde, hvis jeg forstod det rigtigt, at han var tilhænger af,

[Aage Fogh.]

at vi skulle have en udligning af skatten på kooperationen og den frie handel. Det troede jeg at vi havde fået. Har vi det ikke, kan det diskuteres, men jeg vil gerne spørge: er det det ærede medlems mening, at det er kooperationskatten, der skal forhøjes, at det er brugsforeningsskatten, der skal forhøjes i den situation, vi er inde i, hvor vi aldrig har haft mere brug for brugsforeningerne end netop nu? Jeg skal ganske kort sige herom, at skulle det vise sig, at der er uenighed til stede, er jeg villig til at være med til at se på det, men jeg understreger meget, meget stærkt, at brugsforeningsvirksomheden, kooperationsvirksomheden, er det bedste middel, vi har imod urimelige priser, hvis sådanne findes.

Jeg vil også gerne sige et par ord om de konservatives glæde over, at de radikales jordpolitik har spillet fallit. Det er ved enhver lejlighed, de konservative nu optræder som de store på det område; det er de konservatives tanker, der skal gennemføres nu, og den radikale jordpolitik, som vi har kendt den gennem en menneskealder, er dømt til døden. Lad os imidlertid se lidt på resultaterne, som de foreligger, og lad mig gøre opmærksom på dette: hvad var egentlig princippet i den radikale jordpolitik? Hvad var det, jeg lærte af Niels Frederiksen i sin tid som jordpolitiker? Jeg lærte ganske simpelt, at det, vi skal stræbe imod, er, at de, der arbejder med den danske jord — altså ikke de, der anbringer kapital i den, men de, der arbejder med jorden — de skal være sikret en rimelig løn for dygtigt arbejde, inden kapitalen skal sikres renter og udbytte. Det er ikke noget dårligt princip, og på hvilken måde er det gennemført, og hvilke resultater har det givet? Er det rigtigt, at den tanke har spillet fallit? Metoderne, der er anvendt, kender vi alle. Det var jordrenteprincippet, der blev gennemført i 1919. Det viste sig, at det ikke var nok til at klare de tanker, vi havde haft, og derfor måtte det efterfølges af andre ting. Det blev efterfulgt af den konjunkturbestemt rente, og det princip har været fulgt gennem 25 år, og vi kender resultatet i dag. Vi kan holde os hertil, og så er sandheden den, at vi i dag har 20.000 jordbrugere, der har enten jordrenteprincippet eller den konjunkturbestemt rente

eller begge dele for de 16.000s vedkommende. Hvordan har de klaret sig over for det princip, vi har stillet op? Det er mig en glæde at kunne meddele, at fra 1937 til 1962 har disse 16.000 landbrug, når de har givet fuld arbejds løn — den løn, som brugeren kunne have fået, hvis han havde taget arbejde for andre på samme vilkår — været i stand til at give 4,5 pct. i forrentning, og husmændene har kun betalt 4 pct. Hvis vi tager det allersidste år — nu da krisen er rigtig over os og alle kræver hjælp fra alle — altså 1960-61, så går beregningen ud på følgende: når husmanden fik en arbejds løn på 11.300 kr., som er nogenlunde det, han kunne tjene ved at være landarbejder, og derudover betalte 900 kr. i faste skatter, så var forrentningsprocenten, forrentningsevnen, af den bundne kapital 2,8. Husmanden betalte 2,0. Det vil altså sige, at såvel i gennemsnit i 25 år som for det sidste, vanskeligste år har det princip, de radikale lagde til grund for deres jordpolitik i 1919, fulgt op til 1936, da vi fik den endelige lovgivning om konjunkturbestemt rente, opfyldt sit formål: den har skaffet kapitalen tilbage på andenpladsen og landmandens løn for dygtigt arbejde på førstepladsen. Det princip er jeg særdeles godt tilfreds med at have et vist medansvar for, og jeg er bunduenig med de konservative, når de nu rejser landet rundt og fortæller, at det, der nu skal til, er, at kapitalen skal have fri ret til at spekulere i dansk jord. Bare giv frihed, så har vi kapitalfolk nok, der ønsker at købe! Jeg advarer herimod, og jeg vil sige til regeringen, at jeg tror på, at vi i den kommende tid skal lægge hånden på den anden linje.

Så siger man fra mange sider, at vi skal rationalisere, vi skal ind i de seks, og dér får vi helt andre vilkår, derfor skal der rationalisering til. Ja, jeg må måske sige det sådan i al beskedenhed, at jeg har det indtryk, at nogle af dem, der taler så højt og så stærkt på dette område, de er måske nok kloge, men de er dumme på jord. De har ikke den rette forståelse af, hvad det er, vi går ind til. Danmark har i øjeblikket 15 ha i gennemsnit pr. landbrug. Hvis vi kommer ind i de seks, hvad jeg håber og tror vi gør, kommer vi ind i en sammenslutning, hvor det gennemsnitlige landbrug kun er af den

[Aage Fogh.]

halve størrelse, måske lidt mere, men det når i hvert fald ikke 10 ha i gennemsnit; altså Danmark er et udpræget storlandbrugsland i forhold til de lande, vi skal samarbejde med. Dertil kommer, at Danmark har arronderet sin jord og har bedre betingelser på disse områder, og endelig, så vidt jeg kan se af Romtraktatens § 38 med nærliggende paragraffer, som jeg har studeret ret nøje, er en af de ting, man vil, at tage hensyn til familielandbruget. Altså, dér skulle vi stå forholdsvis godt, og det haster ikke med at kaste vor jord ud til kapitalens interesser foreløbig. Tag det med ro, og lad os se os for, inden vi går videre ad den vej.

Jeg indrømmer, at en hel del af de gamle brug er for små, hvorfor vi skal være large med at give tilsagn om sammenlægning, men jorden skal ikke frigives i den forstand, at kapitalen skal råde over den, men i den forstand, at brug, der er for små, sammenlægges til større brug. Det tror jeg er den rette vej for vor jordpolitik i den kommende tid. Jeg tror også, det er nødvendigt at skaffe nogle penge, fordi vi må være klar over, at de af vore medborgere, der arbejder på de små brug, ikke har de store kapitaler, og de har ikke let ved at skaffe sig lån. Det havde Badenhoff, eller hvad han hed, meget lettere ved; det at skaffe sig 10 mill. kr. for sådan en herre synes at være en let sag, men hvis det er en husmand, der skal have et lån, synes det at være ganske overordentlig svært.

Jeg tror på, at man med fordel kunne sætte adskillige millioner, jeg tør også godt sige 100 mill. kr., ind på at forbedre produktionsapparatet i vore landbrug, og har vi ikke anden udvej, vil jeg gerne stille det rent konkrete forslag, at man låner 100 mill. kr. i udlandet til den rente, man nu kan få dem til — jeg tror, den vil ligge et sted mellem 4 og 5 pct. — og at man så sagde til vore landbrugere, fortrinsvis til de mindre, at de kan få lov til at låne de penge, men at staten ikke skal tabe derpå. De skal betale den rente, staten giver, og de skal have lov til at

udnytte pengene til udbedring af deres produktionsapparat og bygninger, selvfølgelig mod pant i de således udbyggede bygninger og produktionsapparater. Jeg tror, det vil være heldigt, og jeg tror ikke, Danmarks økonomiske stilling er så ringe, at vi ikke kan tillade os denne fornuftige foranstaltning.

Jeg skal ellers ikke tale meget om omsen, det gjorde jeg i foråret, men nu er der indhøstet visse erfaringer, som jeg har benyttet sommeren til at uddybe noget, og jeg har et par spørgsmål at stille den højtærede finansminister herom. Det var jo sådan, at der på mange områder skulle gives compensation. Jeg er altid yderst bange for en skattelov, som der skal gives compensation for. Det er helt tåbeligt at inklude sig på sådan noget. Det var derfor, vi skulle have holdt os fra det i foråret og holdt os til punktskatterne, afgifterne på brændevin, øl, tobak og benzin, dér skulle ingen compensation til. Men når man går ind på de ganske almindelige områder, melder compensationen sig, og jeg nævner som et af de grelleste tilfælde byggeområdet.

Jeg spørger den højtærede finansminister: er det virkelig rigtigt, at mellem $\frac{2}{3}$ og $\frac{3}{4}$ af det, byggebranchen opkræver i oms, skal tilbagebetales til bygherren? Jeg har grund til at tro dette. Hos vore forhandlere i Roskilde og andre steder har jeg set, at det er et kolossalt arbejde, der pålægges dem. De samme folk har sagt mig, at når alle disse varer nu er kommet ud og er blevet anbragt enten i landbrugsbyggeriet eller i boligbyggeriet, må man regne med, at mellem $\frac{2}{3}$ og $\frac{3}{4}$ af den betalte oms skal betales tilbage. En af dem, som efter mit skøn har haft udpræget mulighed for at vurdere det, sagde til mig: „Jeg omsætter 4 mill. kr., jeg opkræver 300.000 kr. i omsætningsskat. Når disse bygningsmaterialer er anbragt, skal tolderne betale 220.000-230.000 kr. tilbage“. Hvis det er rigtigt, højtærede finansminister, så er tiden inde til at tage spørgsmålet op til revision. Jeg henstiller derfor, at finansministeren svarer mig på dette spørgsmål, og hvis det ligger sådan, henstiller jeg videre,

[Aage Fogh.]

at vi snarest overvejer, om vi ikke burde fritage vort erhvervsliv og også vore toldere for dette arbejde.

Må jeg derefter sige et par ord om skatterne her og i fællesmarkedet. Det er blevet sagt nogle gange eller i hvert fald mere eller mindre antydet, at vi måtte have denne omlægning, fordi vi nu stod over for at skulle ind i fællesmarkedet. Jeg har efterlyst og efterlyst oplysning om, hvordan det ligger med denne beskatning i fællesmarkedet og andre lande, hvor stor en part af indkomsten man tager hjem i form af indirekte skatter i de andre lande. Jeg fik intet svar på det, og jeg kunne heller ikke få det i vort sekretariat, hvad jeg beklager. Jeg synes i og for sig, at når vi går til en så voldsom omlægning, som der her er tale om, burde folketingets medlemmer direkte have kunnet få at vide, hvordan det er i andre lande.

Jeg har selv skaffet de ønskede oplysninger, og jeg spørger nu den højtærede minister: er det rigtigt, at Sverige i 1960 tog 35 pct. af sine indtægter i indirekte skatter, er det rigtigt, at England tog 35 pct., Vesttyskland 38 pct., Norge 40 pct. og Danmark 42 pct.? Er det rigtigt, at de skattelove, vi nu har gennemført med letelse både i ejendomsskatterne og den personlige beskatning, men forøgelse af den indirekte beskatning, vil betyde, at den danske stat kommer op på at tage 60-66 pct. af sine indtægter ad indirekte vej? Hvis det er rigtigt, spørger jeg videre: er Danmarks økonomiske situation i virkeligheden sådan, at det er nødvendigt, at vi skal ud på den glidebane? Jeg ved meget vel, at man kan henvise til, at Finland, Frankrig og Italien har været oppe på lignende højder, men jeg ved også, at det var i en periode, da mønten i de 3 lande var i forfald, og den er opskrevet siden da. Jeg håber, vi kan vende tilbage til en lidt mere fornuftig form for udskrivning af skat, og skal nøjes med at stille disse spørgsmål til den højtærede minister. Jeg har stillet dem tidligere, men da fik jeg ingen svar på dem.

Dernæst vil jeg gerne sige nogle ord om statsrevisorernes opgaver. De ved jo alle, at jeg har taget en lidt anden stilling end mine 3 kolleger. Det var ikke, fordi mine 3 kolleger og jeg var uenige om de proble-

mer, jeg rejste, men fordi vi var uenige om, hvorvidt det tilkom statsrevisorerne at rejse dem.

Det første problem, jeg mener vi som statsrevisorer skulle have taget os af, var spørgsmålet om universitetets jordbesiddelse. På side 376-77 i statsregnskabet står der, at staten, universitetet, ejer jord ved Roskilde, der er vurderet til 400.000 kr. Jeg ønsker at stille 4 spørgsmål: hvortil skal arealerne, der er ansat til 400.000 kr., benyttes i fremtiden? Hvortil bliver de benyttet nu? Hvor stor en leje får universitetet? Og for det fjerde: har Roskilde by ikke ønsket at købe denne jord? Mine kolleger mente ikke, det var spørgsmål, vi kunne rejse; det måtte overlades til mig at rejse dem selv, og det har jeg nu gjort her.

Jeg har valgt denne form, og jeg kan efter at have undersøgt det meget nøje meddele, at det ligger sådan, at universitetet gennem sine jordbesiddelser fuldkommen bremser Roskildes udvikling med det resultat, at Roskilde i sommer har købt bagland, 100 tdr. land, betalt med 20.000 kr. pr. td. land. Der er ikke betalt kapitalvindingskat, for den højtærede finansminister fandt jo ikke anledning til at foreslå denne beskatning skærpet. Dette par millioner er altså givet til et par gårdejere, der stikker dem i lommen ubeskattet, og Roskilde kommune må betale. Det er et skoleeksempel på dårligt samarbejde og samspil mellem staten og en kommune, i dette tilfælde Roskilde.

Men den spøg går videre gennem et ualmindelig dårligt samarbejde mellem kommunerne. Københavns kommune ejer 200 eller i alt fald mindst 150 tdr. land i Roskilde, der, skønt egnet til udstykning, ikke benyttes, fordi Københavns kommune hellere vil have en lille herregård liggende dernede. Roskilde kommune er henvist til at købe baglandet. Roskilde kommune hævner sig ved at købe jord i Himmelev kommune, jord, som bruges til at dyrke byg på. 33 ha af det bedst egnede areal udstykkes ikke. Hvorfor? Ganske simpelt fordi det ligger i Himmelev, og Roskilde vil ikke se sine gode skatteydere anbragt uden for kommunens grænser. Til gengæld sælges grunde, der ligger ikke 100 m derfra, og som er betalt med 110.000 kr. pr. td.

[Aage Fogh.]

land. Der betales ikke kapitalvindingskat, for den samme slægt i 3 generationer har siddet dér, og de sidste to har aldrig rørt ved den jord, så de falder ikke ind under loven — forstå det, hvo der kan. Skulle det ikke have været en opgave for den siddende regering at løse sådanne problemer som samspillet mellem kommunerne, samspillet mellem staten og Roskilde?

Men for at gøre det helt morsomt skal jeg nævne følgende: Himmelev kommune må selvfølgelig sikre sig, og det gør man ved at skaffe sig jord, der ligger dårligere og længere nordpå, omfattende 2 statshusmandsbrug, der har jordrentevilkår, der har konjunkturbestemt rente. Husmændene har aldrig betalt én krone for deres jord; den sælger de nu til Himmelev kommune for 16.000 kr. pr. td. land. Dette kan ikke være rimeligt, det er simpelt hen uanstændigt, at vi fra lovgivningsmagtens og administrationens side finder os deri. Min personlige opfattelse af disse ting er, at disse husmænd skal have en så rimelig erstatning, at de kan købe tilsvarende brug andetsteds, og de skal også have erstatning for den ulempe, som flytningen medfører, men de skal ikke inkorporeres i jordspekulanternes rækker. Det har aldrig været meningen; det strider fuldkommen imod de principper, som i hvert fald jeg har søgt at følge i denne lovgivning.

Det næste spørgsmål, jeg ønsker at rejse, vedrører det problem, der opstår med den lønningssystem, vi har for vore medarbejdere. Jeg vil rejse det på grundlag af en lille notits i statsregnskabet under § 11 i forbindelse med et tilsynsudvalg. Dette tilsynsudvalg får en godtgørelse på 8.000 kr. Det er ikke beløbets størrelse, det drejer sig om, men det er princippet. Man havde ingen rejseudgifter haft, fordi alle møder var afholdt på kontorchefens kontor. Jeg ønskede, at vi skulle spørge for det første: hvad er tilsynsudvalgets opgave? For det andet: hører denne opgave ikke naturligt under kontorchefens arbejdsområde? For det tredje: hvis det er tilfældet, er det da rimeligt at udbetale et fast årligt vederlag? Og for det fjerde: i hvor stor udstrækning finder dette system anvendelse inden for administrationen? Mine kolleger var ikke uenige med mig deri, men de ønskede ikke

at rejse spørgsmålene, fordi de ikke mente, det hørte ind under vort område som statsrevisorer. Det blev overladt til mig at rejse spørgsmålet, og det gør jeg her.

Efter mit skøn er vi hermed inde på et område, hvor vi skal være morderlig forsigtige, for dette dobbelte lønningssystem findes jo mange, mange andre steder. Det er vist altid forsigtigst at tale om det, man kender af egen erfaring. Jeg for mit vedkommende har haft 2 poster, der kan komme ind under det spørgsmål, jeg her har nævnt.

Jeg har siddet i tilsynsudvalget for det kgl. teater. Hvis nogen vil spørge mig hvorfor, kan jeg ikke svare på det; men det var i hvert fald ikke mig, der ledede det kgl. teater — det kan jeg garantere for. Jeg fik 300 kr. om måneden for det. Vi holdt 1 à 2 møder pr. måned. Det var helt klart i overensstemmelse med den linje, jeg søger at holde, at jeg, den dag jeg blev udnævnt til statsrevisor, med det samme gav afkald på medlemskabet i tilsynsudvalget for det kgl. teater. Det ville være urimeligt og uanstændigt at sammenblande den slags ting, og derfor trak jeg mig omgående tilbage.

Hvervet som medlem af arbejdsnævnet har været mig betroet i en årrække. Her har vi en langt bedre ordening. Vi får 25 kr., hver gang vi kommer til møde, og kommer vi ikke til møde, får vi ingenting. Det er sundt, og det er rigtigt. Jeg opfordrer til, at man overvejer at indføre det princip også andre steder.

Så vil jeg gerne føje til, at når jeg rejser denne sag her, er det ikke vendt imod ministeriernes eller statens medarbejdere, men det rækker langt og vidt ud. Når jeg en gang imellem sidder og forlyster mig med at læse i den blå bog — den kender De jo alle — og kommer til dem, der optræder som professorer ved vore universiteter eller andre steder, undrer jeg mig såre over, at de folk kan overkomme de vældige opgaver, de er sat ind på — vældige opgaver — og så spørger jeg mig selv: hvordan i alverden, hvornår får disse professorer tid til at forelæse for de unge? Hvornår får de tid til at tale med de unge og påvirke dem, så de er påvirket ud i den tid og det arbejde, de skal gå i møde? Da jeg talte derom med en af de unge, som jeg har nogen forbindelse med, sagde han: „Du er naiv, far“ ...

[Aage Fogh.]

(Munterhed) ... Ja, undskyld, det skulle ikke have nogen bestemt adresse. Altså, han sagde: „Du er naiv, mand. De folk påvirker ingen. Hvordan skulle de få tid til det? Derfor har vi heller ikke tid til at gå på universitetet. Vi må gå til manuduktion, hvis vi ikke klarer os med at lære udenad.“ Jeg skal henstille til overvejelse, om ikke det var klogt og rigtigt, at vi her gik i spidsen.

Når jeg ser på sammensætningen af det udvalg, som er blevet nedsat til at rådgive om vore fremtidige økonomiske forhold, og som vel får til hovedopgave at sige til befolkningen: I skal være mådeholdne i jeres krav! mon så ikke en eller anden — ja, nu er hr. Aksel Larsen her ikke, ellers tror jeg, at han kunne gøre det — mon ikke så en eller anden havde så meget omløb i hovedet, at han stod op og sagde: Gud bevares, men de tre herrer dér, hvad tjener de selv? Jeg stiller spørgsmålet her, for der er også en grænse for, hvad man kan få folk til at tro.

Dernæst har jeg et par ord om den voksende administration. Jeg fremdrager dette spørgsmål på grundlag af oplysningerne om det antal kontorlokaler, som er til rådighed for statens administration. Ifølge de givne oplysninger er der 93.684 m² til rådighed. Mon ikke der er en eller anden eller mange blandt mine tilhørere, der selv har været ude for flere gange, at når han ringer til et ministerium ved 11-tiden om formiddagen og vil tale med en eller anden hr. X, får man det svar, at vedkommende kommer kl. 12 eller måske kl. 13. Det er dobbelt-systemet, det er formiddagsstillingerne. Jeg ville have spurgt: hvor mange kontorstole lægger de beslag på? Mon ikke det var klogt at afvikle det system? Jeg tror, det ville være klogt og rigtigt, om man gik ind for at gennemføre en ordning af vor administration, sådan at de af vore medborgere, der bor i fjerntliggende distrikter, som f. eks. Langeland, inden for en rimelig tid kan få en afgørelse på de sager, de sender ind.

Jeg skal nævne et enkelt eksempel. Vi havde en fisker, der gik i land, formentlig i 1958. Han solgte sine grejer for 30.000 kr., og han skyldte 15.000 kr. væk; så beskattede man ham på en måde, som han ikke fandt rimelig, og han klagede derover i for-

året 1960. Han var endnu i august måned 1962 uden svar. Så blev sagen overladt til mig, for at jeg skulle prøve på at bringe skuden af grund, og det lykkedes. Da jeg ringede til ministeriet, fik jeg det svar: ja, det er rigtigt, sagen kom her i foråret 1960, men „allerede“ i foråret 1962 blev vi klar over, at sagen indeholdt problemer, som vi ikke kunne klare, og sagen gik derfor til skatteretten. Så henvendte jeg mig i skatteretten og fik det svar: ja, det er rigtigt, sagen er indkommet her i april måned, men allerede efter 2 måneders forløb var vi klar over, at den indeholdt problemer, som vi ikke kunne løse, og så er sagen gået videre. Endnu foreligger svaret ikke. Det er en urimelig måde; det er en af de ting, vi skulle tage os af.

Alt dette har været medvirkende til, at jeg er blevet større og større tilhænger af en adskillelse mellem de bevilgende og de administrerende myndigheder. Jeg er blevet tilhænger af, at statens revision må henlægges under de af folketinget valgte revisorer, absolut og stærkt adskilt fra ministerierne, at jeg er blevet tilhænger af, at de, der vælges til statsrevisorer, får pålæg om ikke alene at kigge på tallene, men også at kikke bag ved tallene, for det er dér, de store problemer ligger. Hvis man gør det, bliver statsrevisoratet så stort et job, at det ikke kan forenes med andre hverv end netop det at være folketingsmand. Jeg indrømmer, at jeg fandt ikke gehør for mine tanker, og jeg tog konsekvensen deraf.

K. B. Andersen: Selv om vi nu starter friske på denne slutrunde i stedet for at skulle fortsætte i aftes, da trætheden begyndte at sænke sig over salen, skal jeg søge at overvinde fristelsen til at forlænge debatten væsentligt, også selv om bl. a. nationalbankdirektør Svend Niensens interessante tale i går aftes kunne give endnu en anledning, og også selv om en del af de bemærkninger, det ærede medlem hr. Aage Fogh kom med, kunne gøre det, og blot knytte nogle bemærkninger til enkelte af de problemer, der har været fremdraget.

Til det ærede medlem hr. Aage Fogh skal jeg blot sige uden at komme ind på mange af de andre problemer, der kunne fortjene det, at når det ærede medlem siger, at han finder, at regeringen har strakt sig for vidt

[K. B. Andersen.]

i forhold til de konservative, kan jeg nøjes med at gøre den enkelte bemærkning, at det ærede medlem jo nok bedre end de fleste i denne sal ved og har grund til at vide en af grundene til, at forliget blev et bredt forlig. Men når det så er sagt, vil jeg også godt føje til, at spørgsmålet er dog, om det ikke er en rigtig og rimelig ting, når man ønsker at gennemføre en så principiel skatteomlægning som den, der også indgår i dette forlig, at man som regeringen søger en så bred baggrund for det som overhovedet muligt.

Endelig, hvis dette med det konservative pres eller hensynet til de konservative skulle gå på omsætningsafgiften, må jeg måske have lov til at komme med et kort citat fra Folketingsstidende 1950-51, sp. 2983, der lyder sådan:

„Den herved tilvejebragte valutabesparelse ville vi lade modsvare af en opslugning af købekraften over en bred front gennem en omsætningsafgift. Uden for omsætningsafgiften ville vi holde levnedsmidler, husleje og visse offentlige ydelser, og vi ville igennem en særlig tilskudsordning friholde familier med børn, rentemodtagere, kronisk syge og arbejdsløse m. v. for omsætningsafgiftens virkninger.“

Citatet var et led i den tale, som den daværende ordfører for socialdemokratiet, H. C. Hansen, holdt som led i forligsdrøftelserne i 1951, og dette forslag indgik i det samlede kompleks, men gik ikke igennem, forliget kom til at gå på en anden måde. Men sådan en konservativ opfindelse af i går, som vi skulle være hoppet på med bind for øjnene, kan det ikke siges at være.

Både det ærede medlem hr. Erik Eriksen og det ærede medlem hr. Poul Møller var inde på betydningen af den private opsparing. Mit parti kan selvfølgelig kun være helt enig i nødvendigheden af at øge opsparingen. Den tid er for længst forbi, hvor folk kan sættes i arbejde, uden at der er gået en endda ofte meget betydelig opsparing forud, simpelt hen for at skabe den arbejdsplads, de skal stå på. Arbejdspladserne i det moderne samfund kræver i stigende grad kapital. Men jeg vil gerne understrege, at det gælder om at øge opsparingen, at finde ny opsparing. Det kan

ikke være meningen, at vi med skattemidler skal præmiere overflytning af eksisterende opsparing fra en konto til en anden. Og jeg vil gerne tilføje, at problemet er jo ikke alene at øge opsparingen, men også hvordan den nødvendige opsparing kan fremmes, uden at den økonomiske ulighed yderligere øges. I denne sammenhæng er der grund til at nævne de fondannelser, som der bl. a. på socialdemokratiets årsmøde blev peget på som en af vejene til på én gang at være med til at sikre de nødvendige investeringer og at danne grundlag for sociale fremskridt for de i virksomheden ansatte.

Begge de ærede ordførere var også inde på spørgsmålet om nødvendigheden af en ministeransvarlighedslov, ja, der blev bebudet forslag fra konservativ side herom. Det emne kan jo ikke skabe modsætninger her i tinget, idet regeringen og regeringspartierne, som også nævnt af den højtærede statsminister i går, er rede til en åben og fordomsfri debat om sagen. Blot beder jeg meget om, at en sådan debat kan finde sted, uden at der nødvendigvis skal skabes en mistænkeliggørelses atmosfære om den. Jeg siger det i anledning af det ærede medlem hr. Erik Eriksens bemærkning om, at det vel var forståeligt, at regeringen ikke havde sympati for en sådan lovgivning. Ombudsmanden, professor Hurwitz, skrev for nogen tid siden en kronik i Politiken, der sluttede med følgende ord — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Ordet „ministeransvarlighedslov“ har her i landet været ved at blive et magisk ord egnet til uden videre at bringe helse i det politiske liv. Efter den nu i kommissionsbetænkningen af 1962 foreliggende grundige redegørelse for hele problemkredsen omkring ministeransvaret må det magiske ord miste sin kraft.“

Forhåbentlig får professor Hurwitz ret, så at den kommende debat kan finde sted på et sagligt bredt plan og ikke præget af letkøbte folkestemninger om en eller anden form for uredelighed i vore ministerier, som det gælder om at komme til livs. Regeringspartierne er som sagt rede til at forhandle om sagen. Mens vi nu er ved talen om ansvar, kan det måske være rigtigt at gå lidt videre end til det rent juridiske ministeransvar. Ansvarligheden i bredere me-

[K. B. Andersen.]

ning skulle jo gerne videre ud for, som professor Hurwitz siger, at bringe helse i det politiske liv.

Der har været, jeg gentager: har været, perioder inden for det sidste femår, hvor tanken om at få præciseret den uskreve lov om den ansvarlighed, der også må være knyttet til oppositionsledernes og deres partiers stilling, kunne melde sig; men det er jo heldigvis ikke i samme grad dagens tekst, som det tidligere har været. Og for at fortsætte med at samle en kreds af deltagere om den offentlige ansvarsbevidsthed: mon ikke et og andet af den kommende tids problemer lettere lod sig løse, om de store organisationer ikke alene følte sig som repræsentanter for deres medlemmers snævre interesser, sådan som en lønmodtagerorganisation — og det var ikke De samvirkende Fagforbund — for nylig gav udtryk for det, men så problemerne også i samfundsperspektiv eller, hvad der er det samme, så medlemmernes interesser på noget længere sigt og i noget større sammenhæng? Et virkelig betydningsfuldt bidrag til en ansvarsbevidsthed i den offentlige debat ville det jo være, om ikke enhver gruppe, der offentligt ømmer sig, kunne få medhold i, at netop den er den mest forfulgte af alle i de gode tiders samfund, ganske uden hensyn til dens indkomstniveau i øvrigt.

Det ærede medlem hr. Poul Møller var inde på tanken om en omkostningspause. Hvad mener det ærede medlem i praksis hermed? Er det f. eks. et forslag om stop for lønninger inden for det private erhvervsliv hele vejen op til tops? Har vi mulighed for at praktisere noget sådant? Er det totalt stop for priser og avancer, for udbytter og tantiemer? Omgående stop for stigning på grundpriser o. s. v., o. s. v.? Kan det laves? Jeg er, som det ærede medlem ved, helt enig i nødvendigheden af at bringe den udvikling, der truer den økonomiske balance og dermed beskæftigelsen, til standsning, men jeg vil advare mod forenkende slagord. Hvis en omkostningspause alene skal omfatte eller i praksis alene vil komme til at omfatte de lønmodtagere, der er inde under de kollektive overenskomster eller under tjenestemandslovens bestemmelser, vil det jo ikke føre til det ønskede resultat. En omkostningspause må ikke alene omfatte de ind-

komster, der er lette at få øje på, men også alle de indkomstkilder, der er vanskeligere at kontrollere, men som ikke er mindre inflationsskabende.

I sin tale i aftes var nationalbankdirektøren jo også stærkt inde på disse spørgsmål og glædeligvis med det brede sigte, som lønmodtagerne her i landet måske undertiden berettiget eller uberettiget har følt savnet af i nationalbankdirektørens betragtninger. Nationalbankdirektøren talte om en eventuel nødvendighed for folketinget af at supplere finanspolitikken med en egentlig indkomstpolitik omfattende alle. Helt ubetrædt kan vejen vel ikke siges at være efter de sidste landbrugsordninger, men lad os nu i første omgang opfatte det som en appel til organisationerne og til de frie erhvervs udøvere.

Det ærede medlem hr. Poul Møller advarede mig imod at blæse liv i gamle politiske modsætninger. Jeg er 100 pct. enig i, at situationen både indadtil og udadtil nu og i den kommende tid kræver samarbejde. Men som tidligere sagt: derfor skal vi da ikke afskaffe den principielle politiske debat. Kompromis er ifølge min husven Raunkjærs leksikon: forlig mellem stridende parter ved gensidig indrømmelse, d. v. s. indrømmelser ud fra noget, og dette noget må vel være de grundsyn og de ideer, som de enkelte partier står for. Det tjener ikke noget godt demokratisk formål at ville apolitiserer problemerne sådan i bred almindelighed. Dels giver en sådan tale offentligheden et — forkert — indtryk af, at politik er noget ufint, noget overflødigt, noget, der kun ødelægger de veltillægte saglige cirkler, dels vil en politisk neutralitet altid betyde en klyngen sig til det bestående, en låsen udviklingen fast, som i hvert tilfælde mit parti ikke er indstillet på at affinde sig med.

Vi skal ikke kunstigt holde liv i gamle dogmer, sagde det ærede medlem. Helt enig. Den sande konservatisme, som vel trives inden for alle partier, er troen på at kunne løse nutidens og fremtidens problemer efter fortidens recepter. Jeg er ikke i tvivl om, at det ærede medlem vil hævde af og til at have mødt en sådan indstilling fra mit parti. Vi synes måske til gengæld, at vi nu og da møder denne klæben til døde idealer hos det ærede medlems parti, f. eks. når det gælder det samarbejde mellem erhvervsliv og stat,

[K. B. Andersen.]

som i dag er en tvingende nødvendighed, og som man i lande, hvor borgerlige partier sidder med regeringsansvar, også klart har måttet bøje sig for.

Jeg håber, vi kan finde hinanden, når situationen gør det nødvendigt og fornuftigt, og jeg håber, at vi kan gøre det uden at skulle camouflere den principielle uenighed mellem de samfundssyn, vi repræsenterer.

Det ærede medlem hr. Morten Lange — det ærede medlem er jo her i salen, derfor siger jeg det — skyndte sig at forklare tingets medlemmer i går, at han ikke ville bære det ærede medlem hr. Aksel Larsen et sekund længere, end forretningsordenen tvang ham til det. Det skal jeg ikke blande mig i; ellers kunne man nok komme med nogle kommentarer; man hæfter sig i hvert fald ved det.

Det ærede medlem havde desværre kun én times taletid. Havde det ærede medlem haft blot f. eks. en times tid mere, ja, så ville formentlig den sidste halvdel af alle problemer på denne klode også have været løst, sådan altså nærmest i teorien. Den lethed, hvormed problemerne rullede frem og lynløsninger fabrikeredes, viste jo først og fremmest med al tydelighed, at det ærede medlem ikke regner med i praksis, sådan alvorligt, at komme til at arbejde med nogen af dem. Er det nu alligevel ikke at undervurdere vælgerne? Jeg tror det, jeg håber det, jeg er temmelig sikker på det. Men nu er baggrunden jo nok den, at det ærede medlems parti i modsætning til f. eks. det parti, jeg repræsenterer, skal leve af de problemer, der ikke løses.

I forbindelse med omtalen af nedrustningsproblemerne advarede det ærede medlem mod at ende i fraser. Det kan jeg kun være helt enig i. Det ville være et stort plus, hvis vi fremover kunne drøfte disse alvorlige emner på en redelig måde uden at falde for fristelsen til billige eller hysteriske appeller uden bund i virkeligheden. Derfor var jeg, som jeg nævnte det i tirsdags, meget glad for den højtærede statsministers og den højtærede udenrigsministers særdeles klare ord om nedrustningsproblemerne, og derfor er jeg også glad for, at SF-bladet nu i en trespaltet overskrift forkynder:

„Overraskende ringe radioaktivitet efter forsøgene med de „rene“ bomber i Sovjetunionen.“

Rene står i citationstegn, må jeg for en ordens skyld anføre.

Når man tænker på tidligere oplæg fra den kant om dette dybt alvorlige emne, kan det kun glæde, hvis der kan føres en mere saglig debat. At omsvinget skulle hænge sammen med, at det nu drejer sig om østlige bomber, sådan som jeg har set det nævnt i et dagblad, har jeg vanskeligt ved at tro; men kun fremtiden kan vise, om den nøgterne tone holder.

Det ærede medlem hr. Poul Møller antydede sådan mellem ordene eller linjerne i sit indlæg muligheden af et samarbejde mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti. Med eller mod sin vilje vil SF-partiet jo indirekte komme til at virke for helt andre politiske kræfter. På arbejdsmands- og specialarbejderkongressen nævnte den højtærede statsminister, hvordan eksempler fra lande som Finland, Frankrig og Italien viste, at politisk splittelse i arbejderbevægelsen kunne sætte den uden for politisk indflydelse for lange tider.

Ja vel, men derfor behøver det samme vel ikke at ske herhjemme; måske ikke. Men det gjorde dog et vist indtryk på mig, at det ærede medlem hr. Poul Sørensen i et interview med Nan Henningsen for nogle uger siden — og jeg behøver ikke at spørge, om interviewet er blevet kontrolleret, for efter den stærke konservative kritik af den højtærede handelsminister, fordi han ikke havde afkontrolleret Nan Henningsen, falder denne tvivl heldigvis væk — udtalte, at når Aksel Larsen fik 5-6 mandater mere, så kom den venstre-konservative regering. Jeg ser nu, at det ærede medlem hr. Thisted Knudsen har luftet chancerne for et 1945-valg, valget, hvor splittelsen i arbejderbevægelsen nåede et højdepunkt, og derfor valget, der førte til en borgerlig regering.

Over for den højtærede statsminister vil jeg gerne takke — selv om jeg er klar over, at jeg åbenbart på en eller anden måde har medvirket til at gøre dette ord til en betænkelig ting i denne debat — dels for påpegningen af, at de offentlige bevillinger, som udviklingen kræver, er nødvendige, og understregningen af, at det er et samfund

[K. B. Andersen.]

i udvikling; det drejer sig om, dels for udtalelserne om, at boligministeren er opmærksom på problemerne i forbindelse med luksusbyggeriet. Tillige vil jeg takke den højtærede minister, fordi han understregede det nordiske perspektivs vigtighed for den situation, vi befinder os i. Det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande har vel endnu ikke fundet sin form og råder vel heller ikke over de tilstrækkelige midler, men spørgsmålet er jo oppe til drøftelse netop nu både i foreningerne Norden, sådan som vi så det ved delegeretmødet her i København i sidste uge, i Nordisk Kulturkommission og i Nordisk Råd. Forhåbentlig vil disse drøftelser føre til, at der skabes sådanne rammer om det kulturelle fællesskab, at der virkelig kan gives frit løb for de store værdier, det indebærer.

I det kommende folketingsår skal vi jo nok møde store problemer, sådan som også den højtærede statsminister pegede på det, og vi vil få brug for al vor energi, al vor opfindsomhed og al vor ansvarsfølelse over for en fortsat sikring af den gode beskæftigelse, som nu engang er den meget direkte måde, hvorpå fremgangen føles i det daglige i hjemmene landet over. Vi vil få brug for de samme egenskaber over for den videre behandling af de afgørende spørgsmål i forbindelse med det vesteuropæiske samarbejde.

En klog mand har engang sagt — jeg beder om tilladelse til et kort citat —:

„Man skal aldrig sige alt eller intet, for så bliver det intet.“

Det er skriften på væggen for os alle både med hensyn til de krav, der stilles af borgerne landet over i den kommende tid, og også med hensyn til det samarbejde, som alle meningsforskelle til trods vil kræves i det høje ting i det kommende folketingsår, hvis vi skal klare de opgaver, vi står over for.

Erik Eriksen: En efterårsdag i oktober kan i vort land være noget af det skønnest tænkelige, ja, være en virkelig oplevelse, og sådan en dag havde vi jo også i går. Nu skal jeg jo være varsom med at takke, men dagen blev ikke mindre skøn ved den tale, som den højtærede statsminister holdt,

ja, jeg kan sige, at det var næsten en afvæbnende hyggelig tale, jeg skal prøve på at drage omsorg for, at vejret kan blive lige så smukt i dag.

Jeg er enig med den højtærede statsminister, når han i sit indlæg i går anbefalede og selv efterlevede reglen om, at forsigtig kørsel er tilrådelig. Det bliver vi ikke uenige om. Jeg skal senere sige et par ord derom.

Jeg må imidlertid lige for at undgå misforståelse sige til det ærede medlem hr. Aage Fogh, der talte om valutaudvikling og om, hvad jeg havde sagt om indførselsstatistikken o. s. v., at det ærede medlem kan blot læse den tale igennem, som den højtærede økonomiminister holdt i går, så vil det ærede medlem se, at mine udtalelser ligger fuldstændig på linje med det, som ministeren med tal har dokumenteret.

Det ærede medlem var inde på mine udtalelser om forbrug og Kooperation. Det, der skete, var jo ganske enkelt, at jeg beskæftigede mig ikke med skattens højde, men med skattens ligelighed, og jeg tror næsten, jeg kan sige, at jeg er helt enig med det ærede medlem i hans hovedbetragtninger. Personlig er jeg overbevist om, at vi ikke i vort samfund ville være tjent med, hverken at Kooperationen eller at den private handel havde et monopol. Jeg har alle dage været en hund efter konkurrence, hvor denne konkurrence kunne finde sted under ligelige vilkår. Jeg tror, det er noget helt afgørende på mange områder i vort samfund i de kommende år, at en sund og ligelig konkurrence kan finde sted. Men skal det være sund konkurrence, så kræves der ligelighed også i skattemæssig henseende; det har jeg gjort mig til talsmand for, og jeg vil da oprigtigt håbe, at det også kan vinde gehør i andre kredse.

Jeg har allerede sagt til den højtærede statsminister, at jeg for hovedpartens vedkommende kan erklære mig tilfreds med de udtalelser, han fremkom med her i går. Jeg er ganske enig og ganske tilfreds, når statsministeren giver udtryk for den opfattelse, at forligets linjer skal holdes, d. v. s. at når det gælder næste finansår, vil — jeg tror, statsministeren brugte den vending — stor agtpågivenhed være nødvendig. Jeg har ingen bemærkninger at gøre dertil. Statsministeren gik begribeligvis ikke ind

[Erik Eriksen.]

på alle detaljer, og det er der ikke spor at sige til. De er jo en del af alle de enkeltproblemer, vi vil møde senere.

Der kunne være ikke så ganske lidt at sige om væsentlige detaljer omkring byggeriet, om boligspørgsmål, om udligning af lejeniveauerne, som jeg også har været inde på. Der kan også være grund til igen at minde om den tanke, som mit parti i sin tid rejste om at åbne adgang for lejere til at erhverve lejlighed som ejendom. Der kan også være mange andre problemer, grundpriser og adskillige andre forhold, som må ses i forbindelse hermed, men det skal jeg lade ligge, sådan som statsministerens udtalelser i går formede sig. Det er som sagt noget, vi kan vende tilbage til. Jeg bemærkede også, at den højtærede statsminister bebudede, at der ville komme en rammeplan for byggeriet helt frem til 1964.

Den højtærede statsminister var, ligesom nu det ærede medlem hr. K. B. Andersen, ganske kort inde på ønskeligheden eller ikke-ønskeligheden af en ministeransvarlighedslov. Jeg må sige, at det er heller ikke undgået min opmærksomhed, at vi har ansvarlighedsregler. Alligevel er jeg, må jeg indrømme, for mit eget vedkommende mere og mere kommet til den opfattelse, at disse såkaldte regler i virkeligheden bør afskaffes til fordel for en egentlig lov. Der er virkelig ikke noget injurierende eller nedsettende i at sige, at den sidste tids begivenheder meget kraftigt har bestyrket mig i denne opfattelse. Jeg tror, det er gået andre ærede medlemmer på samme måde. Der er jo her i salen medlemmer, som i sin tid deltog i forfatningskommissionens arbejde, og som vil erindre de forholdsvise lange drøftelser, vi havde omkring nødvendigheden eller ikke-nødvendigheden af ministeransvarlighedslov. Mere skal jeg ikke sige ved denne lejlighed.

Den højtærede statsministers og den højtærede udenrigsministers udtalelser om rygterne i forbindelse med vor optagelse i fællesmarkedet kan jeg også takke for. Det

glæder mig oprigtigt, at de rygter, jeg nævnte, gående ud på, at vi i hvert fald indtil videre kun ville kunne få status som associeret, savner grundlag eller holdpunkt. Det er jeg glad for at have fået konstateret. Regeringen er jo sikkert helt på det rene med, at jeg for mit vedkommende ikke på dette område nogen sinde har søgt at vanskeliggøre regeringens forhandlinger omkring markedsplanerne. Jeg mener at være tilstrækkeligt vidende om, at de kan være vanskelige nok. Derfor var mit spørgsmål heller ikke udtryk for, at jeg ville øge vanskelighederne eller skabe vanskeligheder, det var alene ønsket om en autoritativ udtalelse; den har vi altså fået, og det benytter jeg lejligheden til at sige tak for.

Angående problemet omkring jordlovgivningen skal jeg sige til den højtærede statsminister, at jeg har intet imod at deltage i et arbejde, der søger at bevare dansk jord på danske hænder. Hvad vi i venstre afgjort vender os imod, er alene dette, at vi ikke vil have en lovgivning, som lægger hindringer i vejen for de strukturændringer, der er nødvendige. Det tror jeg jeg sagde så tydeligt i mit første indlæg, at jeg ikke behøver at gentage det, og jeg forstod egentlig på den højtærede statsminister, at han ikke ville være afvisende over for den tankegang — om jeg hørte rigtigt, sagde ministeren vist oven i købet, at det var klart, at vi måtte heller ikke lægge strukturændringerne hindringer i vejen. Jeg tror altså personlig meget stærkt på, at det er nødvendigt ikke krampagtigt at hæfte sig her ved fortiden. Vi har jo alle sammen fortid på dette område. Jeg har vist før sagt fra denne talerstol, at ingen af os bliver mindre af at erkende, at udviklingen just her har formet sig helt anderledes, end vi for bare en halv snes år siden kunne regne med, og jeg tror, det gælder om at tage konsekvensen af den nye tid, vi er inde i, og hvad dermed følger. Men også her gælder det — og det er jeg tilfreds med — at vi senere, jeg forstår også på andet

[Erik Eriksen.]

sted, vil få lejlighed til at se nærmere på de problemer, der her er tale om.

Må jeg benytte lejligheden til at takke den højtærede økonomiminister for hans redegørelse i går for den økonomiske situation. Det er vist første gang, jeg har haft lejlighed til og følt trang til at komplimentere den højtærede økonomiminister som minister, men til gengæld har jeg så også en vis pligt til at gøre det, når jeg synes, der er grund til det, og det synes jeg virkelig der er her.

Denne redegørelse, synes jeg, er meget klar og meget koncentreret. At den så fik en særlig understregning eller aktualitet gennem den tale, som nationalbankdirektør Svend Nielsen holdt i aftes, er jo kun udmærket. Om denne tale fra nationalbankdirektøren er der at sige, at den er en af de stærkeste taler, han har holdt, vel for at udelukke enhver tvivl om hans syn på udviklingen her i landet. Må jeg uden i mindste måde at ville være polemisk tillade mig at pege på, at så at sige alle væsentlige afsnit i den højtærede økonomiministers redegørelse underbygger de synspunkter, som både mit parti og det andet store oppositionsparti, det konservative folkeparti, har fremført. Det kan ikke noksom anbefales at fordybe sig i økonomiministerens og for så vidt også i nationalbankdirektørens udtalelser om bevægelserne i produktion og indkomst, om manglende private investeringer, om nedgang i valutareserven og om den internationale konjunkturudvikling. Det forekommer mig ikke, at tiden her er inde til at komme med gentagelser, men jeg henstiller altså, at man nøje studerer den redegørelse, vi har fået.

Jeg skal slutte med at sige, at disse advarende ord, hele denne analyse af vor erhvervsmæssige situation, også har bud til kredse uden for Christiansborg. Forliget eller saneringspolitikken i foråret var udtryk for et på betydende områder fælles syn på den øjeblikkelige situations krav til lovgivningsmagten, og jeg giver da den højtærede statsminister så ubetinget medhold i, at kravet om at være fordomsfri har adresse til alle kredse, også til de kredse, jeg repræsenterer. Det giver jeg ham ubetinget ret i; jeg skal blot føje til, at for mit eget og for venstres vedkommende har det været magtpålig-

gende ved denne åbningsdebat at få givet udtryk for det, som også med så stor klarhed kom frem i den højtærede økonomiministers redegørelse. Det har været afgørende for os at pege på, at det vil vække mere end almindelig opmærksomhed, hvis erhvervslivet og arbejdsmarkedets organisationer slår ind på veje, der går i modsat retning af den saneringspolitik, der blev indledt i forsommeren. Jeg kan erklære mig fuldstændig tilfreds med statsministerens udtalelse om, at organisationernes frihed må praktiseres under ansvar. Det lyder på en måde, som jeg helt og ubetinget kan give tilslutning til. Det har altså været magtpåliggende for de synspunkter, jeg repræsenterer, at få understreget nødvendigheden af, at erhvervslivet og arbejdsmarkedets organisationer i hovedtrækkene følger de samme veje, som forligspolitikken har været udtryk for.

Mere har jeg ikke at sige ved denne lejlighed.

Poul Møller: Må jeg først sige til det ærede medlem hr. Aage Fogh, der jo har forladt os, i hvert fald i statsrevisionen — om han også forlader os andetsteds, ved vi jo ikke noget om — at han har det ligesom manden i eventyret Store Claus og Lille Claus, der ikke for sin død kunne lide degne. Nu er det ikke degne, jeg specielt tænker på, jeg tænker på konservative. Derfor går det igen i hver eneste tale, det ærede medlem holder, hvad enten det sker som partiformand eller som ordfører for hans parti eller som solist, at det er de konservatives skyld det hele. Nu er det altså også vor skyld, at der blev købt så meget ind inden 1. august; alligevel havde det ærede medlem dog den trøst til regeringen, at man skulle ikke lade sig forskrække af det, for det lå slet ikke så slemt alligevel.

Nu ved man særdeles vel, at det var ikke os, der sådan set trængte os på for at komme ind i et forlig, men det var vel, fordi det ærede medlem også var modstander af detailomsen, at regeringen måtte tage en engrosoms. Det ærede medlem var jo ikke rede til med sin stemme at sikre detailomsens gennemførelse, og jeg tror også, det ærede medlem vil vide så meget om, hvad der skete i foråret, at han ved, at når tidspunktet for omsætningsafgiftens ikrafttræden blev fastsat til 1. august, hang det først

[Poul Møller.]

og fremmest sammen med pristalsproblemerne, som ikke på anden måde kunne finde deres løsning i forligsforhandlingerne.

Da det er blevet moderne, at andre, der har deltaget i forliget, kritiserer det, vil jeg sige — som jeg også sagde ved anden behandling — at den pristalsløsning, der blev fundet, naturligvis ikke var den bedste efter vor opfattelse.

Det ærede medlem gjorde nogle bemærkninger om sit syn på forskellige forhold, løst og fast, som han ville have statsrevisorerne til at tage sig af, men det ærede medlem understregede samtidig meget stærkt nødvendigheden af en skarp adskillelse af bevillingsmyndighed og administration. Denne skarpe adskillelse ville imidlertid blive udvisket, hvis statsrevisionen påtog sig den opgave at lede administrationen. Det er ikke vor sag, når bevillingsmyndigheden har bevilget et beløb til et bestemt formål, så at fortælle ministrene, hvordan de skal anvende det; det er administrationens opgave. Og det er dette, som vel har skabt visse vanskeligheder mellem det ærede medlems opfattelse af statsrevisionens opgave og den øvrige statsrevisions syn på tingene. Vor opgave i revisionen i forhold til bevillingsmyndigheden er at påse, at de bevillinger, der gives, overholdes, og at pengene selvfølgelig også anvendes på forsvarlig måde. Men det er ikke vor opgave i statsrevisionen at give råd og tilkalde ministre for at fortælle dem, hvordan de skal administrere. Dertil har man andre organer, og dertil har man denne sal.

Jeg er i princippet ikke uenig med det ærede medlem i hans syn på jordbesiddelserne. Jeg rejste i mit første indlæg spørgsmålet, om statens og om offentlige jordarealer skulle udbydes til salg og anvendes til byggeri, således at de ikke lå hen, men var med til at forøge udbuddet af grunde.

Derefter vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. K. B. Andersen, at der for os alle, som har overværet denne debat, har været en klar sontring imellem den stemmeføring og tone, det ærede medlem anvendte som sit partis nye politiske ordfører, og så den, statsministeren anvendte som regeringens ordfører. Vi har bl. a. alle kunnet mærke, at mens statsministeren — for at bruge et maritimt udtryk — forsøgte at komme på

klodshold af oppositionen, så foretrak det ærede medlem at komme på skudhold af oppositionen. Det er derfor mit ønske — på samme måde som det ærede medlem fremsatte et ønske til det ærede medlem hr. Erik Eriksen — at socialdemokratiet må bevare den nye ordfører længe, for det vil minde os om, at socialdemokratiet, det er noget andet end det, den højtærede statsminister giver udtryk for, og det vil måske også minde den højtærede statsminister om den risiko, der er forbundet for ministren med sejlads henimod oppositionen.

Det ærede medlem talte om Seinens broer, og det har jeg såmænd ikke noget imod, og jeg har heller ikke noget imod at tale om Anatole France. Men jeg forstår egentlig ikke, hvad Seinens broer kommer denne debat ved, og jeg forstod slet ikke, hvordan oppositionen til højre her i salen kunne angribes for tilstandene under Seinens broer eller for det, som det ærede medlem billedligt ville udtrykke med denne tilstand. Det er jo ikke os, der har haft indflydelse i de sidste mange år på, hvem der skulle ligge eller ikke ligge under broerne.

Det ærede medlem var meget villig til — og her tog han også trekantregeringen med, og jeg håber, retsforbundet på det forestående landsmøde vil huske på denne hilsen som tak for indsats, for dåden, der førte til døden — at give hele æren til regeringen og til det politiske flertal, der har været i denne periode. Jeg tror, det ærede medlem vil vide, at med æren følger ansvaret og skylden, og hvis man har æren for denne udvikling, må man jo også bære ansvaret, ret ensomt, for de ting, der er slået fejl. Jeg nævner nogle af problemerne: rentepolitikken, valutapolitikken, omkostningspolitikken, hele den situation, vi står i. Har man alene æren for den gode side af den økonomiske udvikling — hvad jeg nu tror er noget overdrevet — så bærer man også et tungt ansvar for den situation, vi befinder os i.

Det ærede medlem hr. Helge Larsen gjorde sig lystig — hvis man kan bruge den vending om det ærede medlems indlæg — over vor stilling til popradioen og mente, at den var sådan lidt hyklerisk, forstod jeg, for når vi havde været inde på at forsvare eksistensen af Radio Mercur, som naturligvis — det indrømmer jeg — var en popradio, hvordan kunne vi så have noget imod, at

[Poul Møller.]

staten med kulturministeren i spidsen lavede popradio. Jeg synes jo nok, man må gøre en væsentlig sondring; jeg synes, der er væsentlig grund til at sondre mellem det, staten skal inklade sig på, og det, man skal overlade til andre, hvis der skulle vise sig at være behov derfor. Fordi et forlag udsender dårlige bøger, kan det dog ikke være statens sag at udsende dårlige bøger, og fordi der kommer mange popmelodier på grammofonplader og de sælges, kan det dog ikke være statens sag straks at lave et forlag, der kan udsende grammofonplader, som kan dysse folk i søvn. Det må dog være meningen, at staten har høje kulturelle idealer for sin virksomhed og ikke forfalder til at sige: folk skal have, hvad de kan lide. Jeg siger dette uden brod til det ærede medlem, som jo var enig med det ærede medlem fru Hanne Budtz i radorådet i denne opfattelse. Jeg siger det med en vis brod til det ærede medlems parti, fordi man ikke i finansudvalget tog samme standpunkt, som man tog i radorådet.

Debatten i går blev også fyldt med et indlæg af en anden debutordfører, det ærede medlem hr. Morten Lange. Vi er jo altid herinde i salen meget spændt, når en mand fra videnskabens verden kommer for at tage del i vor virksomhed. Vi har alle sammen en forventning om, at når videnskabsmanden kommer herind, kan han lære os sammenhængen og give os en videnskabelig indsigt og indstilling i vort arbejde. Måske — det tør jeg slet ikke bestride — er det ærede medlem en lærd mand på botanik, men jeg blev ikke overbevist om, at han var det på politik, for det var dog således — hvad det ærede medlem selv ved en nærmere kontrol af sin tale må erkende — at talen i hvert fald ikke byggede på den videnskabelige sandheds principper. Det ærede medlem ville have højere løn og lavere priser, inflationsbekæmpelse og flere offentlige udgifter. Men det ærede medlem ved godt, at ingen regering og intet parti, der arbejder på grundlag af videnskabelig sandhed, vil kunne opfylde alle disse ønsker i sammenhæng og på samme tid. Det var derfor en enestående appel til uvidenheden, som jeg vil lade være med at kommentere yderligere her i dag.

Jeg takker for de udførlige ministerredogørelser, vi fik i går. Jeg takker, fordi den

højtærede økonomiminister gav os en bedømmelse, som jeg går ud fra er den samlede regerings, af den økonomiske udvikling og den økonomiske stilling i landet. Denne bedømmelse adskiller sig jo slet ikke fra den, det ærede medlem hr. Erik Eriksen og jeg lagde til grund i vore indlæg, og som siden er blevet bekræftet af nationalbankens direktør i talen i aftes. Jeg tror, det var nyttigt, at økonomiministerens indlæg kom frem her i folketinget i går, således at det nu kan ligge som, jeg havde nær sagt et memento eller som et erindringsværk, vi til stadighed kan vende tilbage til i den kommende vinter.

Jeg vil gerne takke den højtærede undervisningsminister for den redegørelse, han gav vedrørende forberedelserne af gymnasiearbejdet. Jeg forstår på ham og på gymnasielærernes resolution forleden, at man er i stand til at gennemføre den nye gymnasieordning fra næste skoleårs begyndelse, og vi må jo så håbe, at både organisationen og ministeren får ret.

Den højtærede undervisningsminister svarede mig på nogle spørgsmål vedrørende Jonstrup-sagen og forklarede, hvorfor man nu var gået til et tjenestemandsførhør. Jeg forstod det således, at det, der var det nye, og som havde givet anledning til denne tjenestemandundersøgelse, ikke var Jonstrup-sagen, men en anden sag, som blev sat i forbindelse med denne, nemlig rejsegildet på polyteknisk læreanstalt. Ministeren sagde her, at han ikke kendte sagen, før den blev underkastet offentlig omtale i aviserne. Det forekommer mig underligt, for den 21. december 1961 forelagde revisionsdepartementet en række spørgsmål vedrørende denne sag for undervisningsministeriet. Det tog ministeriet en rum tid at besvare spørgsmålene. Den 11. maj 1962 modtog undervisningsministeriet svar fra byggeudvalget, og den 15. maj 1962 svarede ministeriet revisionsdepartementet. Jeg kan ikke tænke mig, at den højtærede undervisningsminister kan have været ubekendt med denne korrespondance vedrørende rejsegildet. Den 12. juni 1962 skrev revisionsdepartementet om sine synspunkter i denne sag til undervisningsministeriet. Heller ikke dette brev og de konklusioner, revisionsdepartementet kom til — og som er de samme, statsrevisorerne har støttet — kan formentlig undervisningsmi-

[Poul Møller.]

nisteren have været ubekendt med. Jeg skal imidlertid ikke fritte den højtærede undervisningsminister yderligere; alt vil vel komme frem under tjenestemandundersøgelsen. Men jeg tror ikke, det kan være dette, der har været nye oplysninger eller nye tilkendegivelser for undervisningsministeren.

Jeg takker den højtærede udenrigsminister, fordi han så fast sammen med statsministeren dementerede rygterne om Danmarks forhandlingsmuligheder inden for fællesmarkedet. Den højtærede udenrigsminister gjorde nogle bemærkninger om regeringens tavshed og mente ikke, at denne havde været til stede. Men jeg har ikke set noget, som jeg betragtede som en officiel regeringstilkendegivelse i sagen; jeg har hele tiden troet, at det, man fik frem fra regeringskredse, mere var, hvad journalister sådan kunne pille frem, end det egentlig var erklæringer om sagen. Jeg ved, at den højtærede udenrigsminister har været bortrejst, og skal derfor lade dette om tavsheden fare.

Spørgsmålet om forhandlingstaktik og forhandlingsposition i fællesmarkedet for Danmarks specielle ønsker er naturligvis en uhyre vigtig sag. Jeg forstod den højtærede udenrigsminister således, at han ikke syntes, jeg og mit parti havde ret i den betragtning, at vi skulle forsøge at klemme vore forhandlinger ind. Han henviste bl. a. til det hensyn, vi har at tage til Storbritannien. Jeg vil gerne sige her, at vi naturligvis skylder Storbritannien meget, men vi skylder dem vel ikke så meget, at vi skal bringe os i en ringere forhandlingsposition med vore ønsker og vore krav. Jeg kan heller ikke se, at det kan svække Storbritannien, om vi prøver på at presse vore synspunkter frem til det, som regeringen kalder en sideløbende forhandling, og som jeg ikke føler mig overbevist om vil finde sted med den køreplan, der nu er fastlagt.

Regeringen mener altså, at det ikke vil svække den danske forhandlingsposition, at vi først kommer til de politiske afgørelser vedrørende vore ønsker, efter at den politiske afgørelse for Storbritanniens vedkommende er truffet. Jeg har ikke den vurdering, at vi står stærkere med vore særønsker, når Storbritanniens forhandlinger er afsluttet og Storbritannien har besluttet sig for medlemskab. Jeg kan

vurdere det forkert, men der skal vist ikke megen taktisk fornemmelse til, uden at vi behøver at udtrykke os klarere, at forstå, at på det tidspunkt er prisen for dansk medlemskab måske ikke så høj, at man giver køb på ret mange områder eller ulejliger sig ret meget med de ønsker, vi kan have. Dette er altså min vurdering. Regeringen har en anden vurdering. Det er regeringens sag at gennemføre de danske ønsker, så langt som det er muligt. Det er regeringens sag at forhandle dem. Vi har givet vore råd nu, og så må vi håbe, at regeringen får ret.

Den højtærede statsminister takker jeg for den klarhed, han i går tilvejebragte på de områder, hvor åbningstalen forekom tvetydig. Dette gælder særlig problemerne vedrørende organisationernes samfundsmæssige ansvar og de reelle muligheder, der er i den økonomiske situation for at opnå noget, dels organisationerne indbyrdes og dels i det hele taget for nogen organisation i den nuværende økonomiske stilling. Den højtærede statsminister er herved kommet ind på en vurdering, der jo ligger tæt op til den, vi andre har givet udtryk for, og som jeg udtrykte med ordet „omkostningspause“ som en nødvendighed for landet, hvis vi skal bekæmpe inflationen, og som også stærkt understregedes i den redegørelse, den højtærede økonomiminister gav.

Den højtærede statsminister frittede mig om vor stilling til handelsministerens forslag, og jeg vil gerne her sige til den højtærede statsminister, at han skal give tid. Jeg gav udtryk for, at vi ønsker den prismæssige undersøgelse — at vi ikke ønsker, at omsætningsafgiften skal anvendes til at berige én befolkningsgruppe, er naturligvis klart, anderledes kan det ikke være — men vor stilling til den højtærede handelsministers forslag vil blive tilkendegivet, når vor ordfører, det ærede medlem hr. Weikop, taler under lovforslagets første behandling, efter at vi har drøftet det i gruppen forinden. Det er ikke meningen, at vi skal løse alle spørgsmål under åbningsdebatten, men at vi skal tilkendegive vor principielle indstilling over for problemerne. Derfor må statsministeren altså endnu et stykke tid udvise tålmodighed.

Hvad angår statsudgifternes vækst, tror jeg naturligvis ikke, at staten kan lægge

[Poul Møller.]

opgaverne på undervisningens, på uddannelsens, på trafikvæsenets og på forskningens områder fra sig, det er der vel ikke nogen der drømmer om. Vi ved, at disse opgaver vil trænge sig på med stadig større styrke, hvis vi skal klare os under de forandrede vilkår, det er helt ligetil. Netop derfor må vi have en planlægning, en planlægning, der lader denne udbygning følge i trit med produktionens udvikling. For alle opgaverne kan jo synes fuldstændig ufatteligt store, når man summerer dem op på én gang efter nutidens målestok og nutidens produktionsresultater. Men sætter vi ikke de gode tider over styr ved en forfejlet omkostningspolitik, kan vi blot holde produktionsvæksten på 3,5 pct. årlig og tilrettelægge udviklingen på disse områder herefter, så vil vi, hvis staten tager den samme procent af produktionsresultatet som nu, 25-27 pct. til det offentlige, i løbet af 1960erne kunne have 17 milliarder kr. mere til offentlige formål eller 1,7 milliarder kr. pr. år med 500 mill. kr. det første år og 3 milliarder kr. det sidste år. Det er klart, at i 1970erne vil tallet blive yderligere større, og det, min gruppe efterspørger, er derfor en rationel tilrettelægning af disse investeringer, som vi ved staten må tage op i den kommende 10-20 års periode. Vi bygger på den forudsætning, at det sker i et sådant tempo, at produktionen kan følge med, at vi ikke drager så stor arbejdskraft fra den private foretagssomhed, det private initiativ, den private produktion over i den offentlige produktion for at løse disse opgaver, således at produktionstilvæksten forsvinder. For forsvinder først produktionstilvæksten, er opbygningen i dette perspektiv håbløs. Så har vi ikke mulighed for at løse de offentlige opgaver i den udstrækning, vi ønsker det. Det kan kun ske ved en tilpasning og en balance mellem fortsat udvikling og den private produktion, der skal give os muligheder for at finansiere alle disse offentlige opgaver. Det er derfor, min gruppe mener, at der må en langsigtet planlægning til, og når man har valgt en langsigtet planlægning, må den holdes, og der må, for at vi kan løse alle disse mange offentlige investeringsopgaver, som vil melde sig, og som har meldt sig, holdes igen på

enhver tendens til at anvende produktionsstigningen og det offentliges andel i produktionsstigningen til stigende driftsudgifter. Enhver tendens til at forøge driftsudgifterne må holdes nede, hvis det skal lykkes gennem disse år at bygge Danmark op både med hensyn til offentlige, nødvendige investeringer, som ingen vil afvise, og med hensyn til en fortsat fremadskridende velstandsstigning.

Jeg takker den højtærede statsminister for det tilsagn, han på den højtærede finansministers vegne gav om bolig- og ejendomsbeskatningen.

Jeg synes, det har været en forkert fremgangsmåde, regeringen har anvendt med hensyn til jordlovgivningen, når den på et tidspunkt, hvor man havde folketingets markedsudvalg, gav sig til at overføre sine tanker om jordlovgivningen til landbrugskommissionen og dermed næsten foregreb og fremtvang en stillingtagen fra organisationernes side til disse tanker på et tidspunkt, før vi kunne forhandle dem i folketingets markedsudvalg; nu er der jo på den måde usikkerhed om, hvad der er regeringens tanker. Jeg vil gerne føje yderligere til, at med det tilsagn, den højtærede statsminister gav om, at den egentlige drøftelse af denne sag fortsat skal føres i folketingets markedsudvalg, mener jeg heller ikke det kan være rimeligt at tage stilling nu, og vort parti vil i hvert fald ikke tage stilling i landbokommissionen til det forslag, der foreligger, men ønsker først at tage stilling, når forslaget kommer til drøftelse i folketingets markedsudvalg.

Jeg håber, at det gennem denne debat er lykkedes den konservative folketingsgruppe at trække sine synspunkter op for det kommende arbejdsår, som præges af markedsproblemerne og af omkostningsproblemerne for det danske folk, præges af behovet for, at vi, hvis vi skal løse problemerne omkring velstandsstigningen og have den til at fortsætte, må være agtpågivende på en mængde områder; det er dette arbejde, vi er rede til at medvirke til.

Helge Larsen: Det var min tanke ved denne afslutning af åbningsdebatten blot at gøre nogle bemærkninger om de hovedspørgsmål, der har været drøftet; men det ærede medlem hr. Poul Møllers bemærk-

[Helge Larsen.]

ninger tvinger mig til endnu en gang at sige et par ord om et i denne forbindelse så inferiørt spørgsmål som popradioen.

Jeg kan være ganske enig med det ærede medlem hr. Poul Møller i, at det ikke er det offentliges opgave at støtte popkulturen; det var jo også baggrunden for, at det ærede medlem fru Hanne Budtz og jeg kunne optræde på samme linje i radiorådet. Min bebrejdelse mod det ærede medlem hr. Poul Møller gik ikke ud på, at det ærede medlem i sin første tale i denne debat var, skal vi sige forarget over, at det offentlige brugte midler til en melodiradio. Nej, det, jeg gjorde opmærksom på, var, at det ærede medlem også var forarget på kulturens vegne, ikke ønskede at bidrage til at fremme en overfladiskhed i kulturen. Dér tillod jeg mig — og jeg synes stadig væk med fuld ret — at gøre opmærksom på, at det ærede medlem med sin stillingtagen i foråret ved ændringen af radiolovgivningen for at give adgang til kommerciel radio slår sig selv på munden.

Jeg skal så i øvrigt gøre nogle bemærkninger om de hovedspørgsmål, som har været behandlet under åbningsdebatten. Jeg vil gerne takke den højtærede statsminister og den højtærede udenrigsminister for de klare udtalelser, der er fremsat vedrørende Danmarks forhandlingsmuligheder med hensyn til optagelse i fællesmarkedet. Jeg forstår, hvad jeg for øvrigt også gik ud fra måtte være tilfældet, at de forhandlingsmuligheder, vi hele tiden har haft, stadig væk eksisterer uændret, og at de bestræbelser, som er i gang for at skabe et udvidet fællesmarked, kan fortsætte, således som vi har forudset det.

To spørgsmål har indtaget en væsentlig plads i debatten i dag: Jonstrupsagen og spørgsmålet om en ministeransvarlighedslov. Jeg skal lade Jonstrupsagen ligge. Det vil være rimeligt at gøre det på baggrund af, at der nu gennemføres en tjenestemandundersøgelse i denne sag. Men jeg vil gerne gøre et par principielle bemærkninger om spørgsmålet ministeransvarlighedslov.

Lad mig begynde med at sige, at min gruppe er indstillet på og meget gerne deltager i forhandlinger om mulighederne for gennemførelse af en sådan ministeransvarlighedslov. Jeg vil dertil gerne føje den be-

mærkning, at jeg håber, man fra alle sider vil bidrage til, at der i befolkningen bliver fuldstændig klarhed over, hvorledes stillingen er med hensyn til ministeransvarlighed. Man kan jo i disse uger komme ud for den opfattelse i befolkningen, at der overhovedet ikke eksisterer ansvarlighed for ministre. Jeg synes derfor, det er rigtigt at minde om, for det første at der eksisterer et parlamentarisk ansvar, og at dette parlamentariske ansvar, der har været en politisk tradition siden 1901, ved grundlovsendringen i 1953 blev grundlovsfæstet, og dernæst at den almindelige straffelovs bestemmelser gælder for ministre og deres embedsførelse og her ganske specielt bestemmelserne i §§ 156 og 157 i straffeloven — så vidt jeg erindrer. Spørgsmålet er for mig at se, om der ved siden af det parlamentariske ansvar og det ansvar, der naturligt ligger i straffeloven, gældende for alle borgere — og ministre er jo almindelige borgere som vi andre — kan findes frem til en klarere opstilling af ministeransvarligheden. Det ærede medlem hr. Poul Møller nævnte, at en af opgaverne måtte være at finde en afgrænsning af ministeransvarligheden. Jeg tror, at det netop er en af de vanskeligheder, man tidligere har haft meget svært ved at overvinde eller måske endda har givet op over for. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen gjorde under debatten i dag opmærksom på, at man i forfatningskommissionen var inde på spørgsmålet om ministeransvarlighed; når man, så vidt jeg er orienteret, ikke dengang udformede noget forslag, hænger det vel netop sammen med de store vanskeligheder, der ligger heri.

Jeg nævner disse vanskeligheder, ikke for at sige, at man ikke kan gennemføre en ministeransvarlighedslov, men fordi jeg synes, det er rigtigt, at også offentligheden er fuldstændig klar over, at de undersøgelser, der tidligere er foretaget, viser, hvor vanskelig en sådan afgrænsning er. Jeg håber, at det forslag, som det ærede medlem hr. Poul Møller bebudede, vil give et frugtbart grundlag for en videre drøftelse af spørgsmålet.

Jeg vil imidlertid gerne føje en enkelt ting til med baggrund i den diskussion, der er gået over landet i de seneste uger, og med baggrund i de bemærkninger, som blev gjort af den første taler her i dag, det ærede

[Helge Larsen.]

medlem hr. Aage Fogh. Der kan være anledning til at overveje i forbindelse med drøftelsen af en ministeransvarlighedslov, om man ikke også skylder det offentlige tjenestemænd en adgang til at blive rensset over for kollektive beskyldninger, som under en ophidset debat kan blive fremsat imod dem. Jeg nævner det blot, fordi det forekommer mig, at det er et synspunkt, man også skal have med i betragtningen. Jeg kender ingen vej til at løse det; men at problemet eksisterer, mener jeg vi bør være opmærksom på.

Et andet og vigtigt spørgsmål under debatten her har været jordpolitikken. Efter det tilsagn, der fra alle sider er givet om at deltage i en drøftelse af hele dette spørgsmål, skal jeg ikke gøre mange bemærkninger derom. Det ærede medlem hr. Erik Eriksen pointerede, at man ikke ønskede en lovgivning, der hindrer de nødvendige strukturændringer i landbruget. Jeg skal ikke være uenig i denne målsætning. Måske man under de nærmere forhandlinger ikke vil have helt den samme enighed om, hvilke strukturændringer der skal ske; men at man skulle læse udviklingen fast, så der ikke kan ske nogen strukturændringer, er absolut ikke mit partis opfattelse.

Det, som vel til syvende og sidst er det største og væsentligste problem for jordpolitikken — og her tænker jeg ikke bare på landbruget, men også på byudviklingen, udviklingen af friluftsarealer, sommerhusarealer o. s. v. — er de problemer, som vi bliver stillet over for, hvis Danmark bliver medlem af fællesmarkedet, hvor vi som nærmeste nabo har et land med en langt mere restriktiv jordlovgivning, end vi kender herhjemme. Det er nok det største problem, som naturligvis i ganske særlig grad vil berøre de sydlige dele af landet, der grænser nærmest op til vesttysk område.

Til sidst skal jeg så blot gøre et par bemærkninger i tilknytning til den højtærede økonomiministers redegørelse under forhandlingen i går. Jeg takker den højtærede minister for denne redegørelse. Den var, forekommer det mig, klar og meget udtømmende. Man kan vel gøre den op kort sådan, at mulighederne for en vækst i dansk industriproduktion stadig eksisterer, at mulighederne for at opretholde i hvert fald

den nuværende landbrugseksport også eksisterer, at der ikke i den internationale udvikling er noget, der skulle hindre, at vi kan opretholde den store produktion og den fulde beskæftigelse, vi kender i år, men det er under én absolut og afgørende forudsætning, nemlig den, at vi selv vil det.

Dermed er problemet stillet op ganske klart. Det er et spørgsmål, der angår os alle i dette samfund, den høje regering, det høje ting, men også alle organisationer og hver enkelt samfundsborger. Det er et spørgsmål om den ansvarsbevidsthed, som blev understreget fra alle sider i debatten i det høje ting i går. Den blev også meget stærkt understreget i går af nationalbankdirektør Svend Nielsen. Vi kan opretholde den høje beskæftigelse og den store produktion, vi kan genskabe balance i landets økonomi, men det forudsætter, at vi selv vil det, at vi udviser den ansvarsbevidsthed, som man i et demokrati må kunne kræve af hver enkelt borger.

Morten Lange: Af radioavisen til morgen fremgik det, at der var stormvarsel for flere danske farvande. Det var derfor ganske interessant, når det ærede medlem hr. Erik Eriksen slog fast, at han ville prøve på at gøre sit til at bidrage til et fredeligt og stilfærdigt lokalklima her i salen. Jeg er bange for, at det næsten er symbolsk, at denne debat er ført i en atmosfære af et fredeligt lokalklima, mens der alligevel er stormvarsel over de danske farvande. I hvert fald forekom det mig, at det var en ganske overordentlig præcis bemærkning, det ærede medlem hr. Poul Møller kom med til den højtærede statsminister, og som i virkeligheden nærmest gik ud på: højtærede statsminister, kom os nu dog ikke alt for nær, så bliver der vel også vanskeligheder af det.

Jeg er bange for, og jeg tror, det fremgik af min tale i går, at man skaber et kunstigt lokalklima for forhandlingerne, hvis man ikke i ganske anderledes grad gør det klart, at der er politiske modsætninger, som trods alt har forskellige mål, og vi er nødt til at belave os på, at det er kendsgerninger. Hvis man søger at få det til at være bare fred og fordragelighed, ender det med, at problemerne ikke bliver løst.

[Morten Lange.]

Det ærede medlem hr. Poul Møller talte så pænt om, hvad man kunne vente af professorer. Jeg talte her i går som repræsentant for mit parti og gjorde mit bedste for at give udtryk for mit partis synspunkt på nogle problemer. Jeg talte ikke her for at prøve på at stige ned fra et kateder og belære nogen. Jeg prøvede at fremlægge mit partis politik. Det er åbenbart ikke blevet gjort med tilstrækkelig snert, for det ærede medlem hr. Poul Møller kan da ikke have hørt, hvad jeg har sagt, det er i hvert fald helt klart. Det meste af det, som det ærede medlem refererede til i min tale, kørte på en bestemt linje, nemlig hvis der ikke i denne folketingssamling inden overenskomstsituationen bliver ført alvorlig antiinflationspolitik, og jeg skildrede nogle eksempler, vil der blive stillet meget store lønkrav. Jeg tror, jeg sagde noget i den retning, at betingelsen for, at arbejdere og tjenestemænd skal føre mild tale til foråret, er, at vi får kontrol med inflationen og får priserne under kontrol. Det var det, jeg sagde, og jeg sagde samtidig, at vi alle sammen var klar over, at høje lønninger bestemt ikke var noget mål i sig selv. Så meget om det, jeg skal ikke holde talen om igen. Den kan læses på behørigt sted, og så er det muligt, at det også bliver ladsigsgørigt at finde frem til et par ting, jeg måske kun har antydnet, men som i det lange løb får større vigtighed.

For nu at gå videre i den opadstigende rækkefølge vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. K. B. Andersen, at jeg kan forsikre det ærede medlem om, at vi også fortsat agter at diskutere spørgsmålet om atom bomber o. lign. med den saglighed og alvor, som disse sager fortjener. Hvis vore sagkyndige mener at kunne konstatere, at de russiske bomber er ringere, end man havde troet, fortæller vi det til verden, hvis vi af politiske årsager mener, at det vil være rimeligt og klogt, og det mener vi. Hvis vi mener, det vil være fuldstændig

afgjort rigtigt at acceptere det amerikanske forslag om $\frac{3}{4}$ eller $\frac{9}{10}$ atomstop, ja, så siger vi det — det sagde jeg også her i går — nu har vi så dog vist, at det er ikke, hvor de gode ideer kommer fra, men det, at de kommer, der må tages hensyn til. Det var vist sagt klart nok.

Jeg vil i øvrigt til det ærede medlem sige, at jeg er da forfærdelig ked af, at jeg skal benytte denne knoklede titulatur også til ham som til så mange andre; jeg var ellers vældig glad ved, at jeg i går for en gangs skyld ved omtale af min udmærkede ven, det på orlov værende medlem, kunne slippe for dette besvær. Jeg ved ikke, om det var efter forretningsordenen, det troede jeg nu. Så meget om den slags små drillerier.

Derefter blot til det ærede medlem hr. K. B. Andersen en lidt mere almindelig bemærkning. Det var fuldstændig rigtigt, som sagen blev lagt frem fra oppositionens side, at den ærede socialdemokratiske ordfører havde søgt at komme den på skudhold, vel at mærke i forgårs. Efter at den højtærede statsminister var kommet med sin unægtelig overordentlig stilfærdige tale, var der ikke rigtig andre at klø løs på end mig, og det blev gjort på en forholdsvis enkel måde, nemlig ved at klage over vidtløftighed i det, jeg havde sagt; jeg havde prøvet at løse alle verdensproblemerne. Det havde jeg nu ikke, men skulle man svare på bare nogle af de ting, som den højtærede statsminister havde med i sin åbningstale — og det er vel meningen med det hele — så må man gå temmelig langt rundt i spektret. Det er der ikke noget at gøre ved, og det har da også været skik i de øvrige taler. Det er ikke noget at forundre sig over. Men jeg er sikker på, at jeg havde ikke løst verdensproblemerne, selv om jeg havde fået yderligere 48 minutter til min disposition. Det har jeg heller ikke prøvet på. Jeg trak blot et par linjer op, og jeg synes ærlig talt, at den ærede socialdemokratiske ordfører med held kunne have trukket de samme linjer op, som han gjorde i sin første

[Morten Lange.]

tale, for, om jeg så må sige, at friske lidt op på den fredssommelighed, som havde præget den højtærede statsministers.

Hvad angår de bemærkninger, den højtærede udenrigsminister i går fremsatte, skal jeg først lige sige, at han behøver ikke at efterlyse mig i radioen. Jeg skal nok på en eller anden måde vise mig bag ved en pille eller dalende ned fra loftet på et passende tidspunkt, når han lader sine guld-korn falde til min ære. Det skal jeg skam være meget omhyggelig med, og jeg var her altså også.

Til gengæld må jeg om de konkrete ting, der blev henvendt til mig, sige, at egentlig var jeg forbløffende tilfreds med den højtærede udenrigsministers svar. Vi var enige om spørgsmålet om atomsprængningerne; det var vist heller ingen polemik. Jeg var meget glad ved den bedre form, som forholdet om det nordiske samarbejde i FN fik i den højtærede udenrigsministers fremlæggelse. Det var ærlig talt bedre end det, jeg havde læst i avisen. Og når vi får en bedre form, må vi glæde os. Det er selvfølgelig ikke dermed garanteret, at en nordisk fælles linje i FN automatisk er et vældig klogt og snedigt princip, og at vi alle sammen er enige om det, men principielt vil jeg anse det for at være overordentlig væsentligt, og det glædede mig, at den højtærede udenrigsminister gjorde det klart, at det var hovedsynspunktet.

Hvad angår Cuba, sagde jeg i min første tale, at det ville glæde mig, hvis den højtærede statsminister eller hans højtærede udenrigsminister ville sige deres hjertens mening, og jeg er næsten sikker på, at de bemærkninger, den højtærede udenrigsminister kom med til os i går, var et sådant lidt indviklet forsøg på at skjule, at han egentlig godt ville sige sin hjertens mening, men alligevel ikke rigtig kunne komme af sted med det. Jeg går dog ud fra, at meningen er god nok, nemlig at man synes, at disse amerikanske forsøg på at bremse besejlingen af Cuba ikke alene med våben — det kan måske være en meget fornuftig idé — men også med levnedsmidler, medicin o. s. v. egentlig ikke er nogen særlig god idé. Det var det, jeg gerne ville have hørt lidt tydeligere, men jeg accepterer antyd-

ningerne som noget, der formodentlig skal dække omtrent det samme.

I øvrigt må jeg selvfølgelig gøre det klart, at hvad angår spørgsmålet om fællesmarkedet, er vi stadig væk ikke enige, og det kan man vel heller ikke forvente at blive, men der er nu noget dér, som vi efterhånden skulle kunne få en vis form på. Vi havde, dengang vi diskuterede vor optagelsesbegæring, en stor strid mellem mit partis ordfører og den daværende højtærede udenrigsminister om, hvorvidt dette var en økonomisk eller en politisk affære; men som den højtærede udenrigsminister meget rigtigt sagde i går, kan disse ting naturligvis ikke skilles ad. Hvor der er ret meget økonomi, bliver der også noget politik; det kan vi hurtigt blive enige om. Men selvfølgelig er det ikke enhver handelsaftale, som straks medfører, skal vi sige afgørende politiske konsekvenser. Jeg tror nok at det, vi skal prøve at blive klar over, er, at når nogen nu kommer og siger, at Romunionen og fællesmarkedet består af 2 partikler, dels et økonomisk samarbejde, dels en politisk overbygning, så er det ikke sådan, at al politik hører hjemme i den politiske overbygning og resten kun er økonomi. Det er en fejlfortolkning. Der er allerede i det økonomiske samarbejde, ganske uanset om det bliver Fouchetplanen eller noget andet, der vedtages, betydelige elementer, som vi her i Danmark vil karakterisere som politiske; man kan f. eks. bare tage den udmærkede betænkning eller redegørelse, der er kommet om Romtraktatens konkurrencemæssige bestemmelser, som jo i virkeligheden viser, hvad der menes med, at Romunionens økonomiske afsnit allerede i væsentlig grad også er en politisk affære. Jeg tror ikke, vi skal blive stort uenige om det. Vi behøver ikke at blive uenige om sprogbrug, vi kan nøjes med at diskutere realiteterne.

Endelig bliver jeg nødt til at sige til den højtærede statsminister, at jeg virkelig var i god tro, da jeg sagde, at det var den højtærede statsminister, der havde opfundet begrebet kulturpause, og hvis det er forkert, vil vi gerne have det rettet. (*Statsministeren* [J. O. Krag]: Det er forkert!). Så må vi endelig have det rettet. Det er meget vigtigt, at vi får det gjort klart,

[Morten Lange.]

at dette uhyre uheldige udtryk, bare som udtryk, fjernes fra noget, der kan knyttes til regeringen. (*Statsministeren* [J. O. Krag]: Jeg har aldrig brugt det!). Det er glimrende, men jeg har set det på tryk rundt omkring. Men så meget desto bedre. Ikke des mindre er der alligevel noget, som er forkert i det, den højtærede statsminister kom frem til. Det er fuldstændig rigtigt, at vore udgifter på det undervisningsmæssige område stadig væk er meget store, men vi var i gang med en ekspansion, fordi vi var meget langt bag efter vore nabolande, og det er netop derfor, dette specielle område rammes særlig hårdt af nedskæringsbestemmelserne på mange forskellige punkter. Jeg behøver i virkeligheden bare at henvide til, hvad den højtærede undervisningsminister svarede på mit spørgsmål i går, idet det gør det ganske klart, hvilke problemer man kæmper med netop i det ministerium.

Men i øvrigt: den højtærede statsminister har anholdt mit eksempel med skibsværfterne, om vi eventuelt har for mange af dem. Jeg skal indrømme, at jeg tog dem med i en ganske bestemt hensigt. Jeg nævnte et eksempel på en luksusproduktion, fjernsynsfabrikationen, som jeg ved har været urationel lige fra dens oplæg herhjemme med det resultat, at mange er gået konkurs. Dette er da heller ikke blevet antastet.

Der var i sin tid en meget stor diskussion i forbindelse med A. P. Møllers store investering i Lindøværftet, som netop var koblet stærkt sammen med afskrivningsreglerne. Det, der er spørgsmålet i dag, er: var det og er det en klog disposition? Det, som jeg vil antaste, er ikke i første omgang, om det er en klog disposition, om vi har for få eller for mange skibsværfter, men om det er rigtigt, at de private disponenter i ly af afskrivningsreglerne kan afgøre, om en investering skal foretages eller ej, hvad enten den efter en nogenlunde sund og fornuftig vurdering må regnes for at være i samfundets interesse eller ikke. Afskrivningsreglerne er ens. Afskrivningsreglerne diskriminerer ikke det dårlige, og det, jeg først og fremmest ville have frem, var som sagt bestemt ikke, om der skal være et skibsværft mere eller mindre, men derimod, om vi kunne nå frem til

afskrivningsregler, der diskriminerer en dårlig investering. Det er vor målsætning — og det anser jeg for at være særdeles vigtigt.

Statsministeren kom med den bemærkning, at min tale var vidtløftig. Det må åbenbart skyldes en lignende fornemmelse, som når man står ude i en regnbyge uden sin regnfrakke — så synes man nemlig, at bygen er længere og hårdere. Det hænger sammen med det andet, den højtærede statsminister ankede over, nemlig brugen af ordet sælsom. Nu har jeg set efter i min ledetråd, mit forud udarbejdede manuskript, og jeg fandt ikke et eneste „sælsom“. Nu har jeg ikke fået talt efter, om jeg virkelig så mange gange skulle have benyttet ordet „sælsom“, og det kan jeg jo heller ikke, før fortrykket kommer. Men skulle det vise sig at være tilfældet, må det sikkert skyldes det samme, der har bevæget min udmærkede redaktør af bladet SF til at bruge ordet sælsom i overskriften til beskrivelsen af den socialdemokratiske politik på trods af, at ordet ikke forekom i det manuskript, han fik. Det er måske netop, fordi vi synes, det er temmelig nærliggende at karakterisere den forligspolitik, der her er tale om, som en sælsom socialdemokratisk politik. Hvis ordet er løbet mig i munden, er det altså forståeligt, men jeg skal bestræbe mig for ikke at bruge det samme ord alt for mange gange i fremtiden — hvis det kan glæde den højtærede minister. Men på den anden side: det kan jo sommetider være nødvendigt at karakterisere en politik med de mest rammende ord.

Jeg vil gerne slutte dette lille indlæg med at sige, at jeg håber, at den politik, der vil blive ført i det kommende år her i folketinget, ikke må kunne kaldes en sælsom socialdemokratisk politik, men derimod må nå at få ganske væsentlige dele med af det sigte, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen trods alt havde i sin tale, og hvoraf jeg synes, der kunne skimtes noget i åbningstalen. Hvis der bliver lagt vægt på den side, kommer jeg i den lykkelige situation til næste år, at så behøver jeg ikke sige „sælsom“.

Iver Poulsen: Jeg vil gerne først takke den højtærede udenrigsminister for de klare svar, ministeren gav på de spørgsmål,

[Iver Poulsen.]

Jeg stillede i går. Det er velgørende at få saglige og oplysende svar, når man spørger om noget, man gerne vil vide noget mere om, end man véd, eller når man rejser et spørgsmål, som måske ikke altid lige passer en minister, i stedet for en arrogant afvisning, som jeg jo undertiden har oplevet her i tinget. Jeg siger tak for udenrigsministerens svar.

Jeg takker også den højtærede udenrigsminister for oplysningerne om, at regeringen ikke blot fortsat vil støtte de danske sydslesvigere i deres folkelige, kulturelle og kirkelige arbejde, men også — sådan forstod jeg den højtærede minister — vil være opmærksom på de særlige forhold, som kan opstå for de danske sydslesvigere ved vor indtræden i fællesmarkedet. For selv derefter vil vore kulturelle grænseproblemer og andre grænseproblemer jo stadig bestå, og det vil måske ikke være helt utænkeligt, at sydslesvigerne som dansk kulturs og dansk sprogs forpost gennem generationer vil få brug for yderligere støtte fra det gamle land, hvorfor jeg gerne vil opfordre regeringen til i så fald at vise den største forståelse og imødekommenhed over for sådanne berettigede ønsker, om de måtte komme.

For øvrigt er det opmuntrende, at de danske sydslesvigere ikke føler sig ængstelige med hensyn til dansk kulturs og det danske sprogs skæbne ved vor eventuelle indtræden i fællesmarkedet. Men årsagen hertil er vel netop, at denne befolkningsgruppe i menneskealdre har stået midt i en kulturkamp som den, visse kredse her i landet synes at frygte. Disse kredse kan ganske åbentbart lære noget af sydslesvigerne om, hvad kulturkamp og sprogkamp er.

Foregående ærede ordførere har lige berørt den tale, som nationalbankdirektøren holdt i går, og de lighedspunkter, der er mellem denne tale og den redegørelse, som den højtærede økonomiminister gav tinget i går. Jeg vil gerne nævne et par enkeltheder fra nationalbankdirektørens tale. Under en debat i tinget den 9. marts i år i anledning af en forespørgsel til den højtærede statsminister tillod jeg mig at advare imod, at regeringen fortsatte den økonomiske politik, den førte, den fortsatte pengeudpumpning,

den fortsatte stigning i pengeindkomsterne ud over, hvad der var dækning for i produktionsfremgangen, den fortsatte stigning i vort lands løn- og omkostningsniveau, fordi denne politik hurtigt ville gøre os alle fattige. Jeg henviste i denne forbindelse også til den økonomiske årsoversigt. Mine betragtninger blev afvist af den daværende højtærede statsminister, der spurgte mig, hvad jeg mente med, at vi alle var ved at blive fattigere; og på alfaderlig vis foreslog den daværende højtærede statsminister mig at gå hjem og læse den økonomiske årsoversigt en gang til. Jeg gik hjem og læste den økonomiske årsoversigt, men der stod naturligvis nøjagtig det samme, som der havde stået dagen i forvejen. Regeringen lyttede selvfølgelig ikke til, hvad vi sagde, men det er mig naturligvis en glæde, at de synspunkter, som jeg fremførte dengang, i dag understreges meget kraftigt af nationalbankdirektøren, som siger: regeringen og de to oppositionspartier, som indgik det store forlig i forsommeren, må dele ansvaret for den kommende tids politik.

I dag forstår man, at den politik, der skulle have været ført for et par år siden, nødvendigvis må føres i dag; det fremgår ganske klart af de tal, som nationalbankdirektøren nævnte i sin meget kraftige tale i går. Han nævner, at fra midten af 1957 steg på $2\frac{1}{2}$ år vor valutabeholdning til 1.700 mill. kr. Vor løbende handelsbalance over for udlandet viser imidlertid nu for tidsrummet fra 1. november 1959 til 1. oktober 1962 et underskud på godt 2 milliarder kr. De månedlige underskud er steget ganske jævnt; i 1960 var det gennemsnitlige månedlige underskud 30 mill. kr., i 1961 60 mill. kr., og i de forløbne 9 måneder af 1962 har underskuddet været godt 100 mill. kr. pr. måned. Til dette underskud svarer dels en nedgang i valutabeholdningen på 700-800 mill. kr., dels en gældsstiftelse på næsten 1.300 mill. kr. Valutabeholdningen i dag er ca. 850 mill. kr., d. v. s. væsentlig mindre end det beløb, vi har lånt i de sidste 3 år. Samtidig er i løbet af det sidste par år priserne steget med 11 pct., hvilket er den største pristigning i den vestlige verden.

Jeg synes ikke, at det — i dag i hvert fald — kan være vanskeligt at forstå, hvad den daværende højtærede statsminister ikke

[Iver Poulsen.]

kunne forstå, at med en sådan politik vil vi blive fattigere, for jeg er nu af den opfattelse, at husholdningen i staten er den samme som husholdningen i en familie, og hvis man lever af sin opsparing, hvis man bruger det opsparede, foruden at man bruger sin indtægt, bliver man stadig fattigere og fattigere. Det er det, der er sket med den danske stat, eftersom vi har forbrugt så uforholdsmæssigt meget af vor valutaopsparing, at der må foretages så alvorlige indgreb, som der blev foretaget ved omsforliget.

Det er naturligvis al ære værd, at det ærede medlem hr. K. B. Andersen meget stærkt fastslog, at socialdemokratiet og regeringen tog æren for denne forarmende politik.

Så er det blevet sagt her, at produktionen er stadig stigende. Det er også rigtigt, men det er værd at lægge mærke til, at produktionsstigningen er faldende, for i 1959 og 1960 steg produktionen med 5 pct., men ifølge nationalbankdirektørens oplysning er stigningen ikke så stor mere, idet den nu kun udgør ca. 3,5 pct. Det er et område, som jeg mener regeringen og de to VK-partier bør have deres opmærksomhed henvendt på, når de har det samlede ansvar for Danmarks fortsatte økonomiske politik.

Nationalbankdirektøren sagde også et par ord om omsen, og jeg finder det lidet pynteligt for os, at nationalbankdirektøren kan sige, og med rette, at efter omsætningskattens indførelse er compensation blevet vort hovederhverv, og at omsætningsafgiften kun vil have forbrugsbegrænsende virkning i de første 6-8 måneder, fordi den indregnes i pristallet; varefordyrelsen indregnes i pristallet, og dermed gives der dækning til de mere end 80 pct. af den danske befolkning, som lever af løn. Jeg sagde i går, og jeg var meget glad ved at se det samme i dag i nationalbankdirektørens tale, at tilbage sidder spareerne og selypensionisterne som sorteper tillige med de eksporterhverv inden for industrien, der skal konkurrere med udlandet, samt landbruget og skibsfarten, de erhverv, som hjembringer den nettovaluta, som er en livsnødvendighed for den danske befolkning.

Vi hørte i går noget om, hvad man havde

forudset, da man indgik det økonomiske forlig, og jeg vil tillade mig at spørge de fire forligspartier, om man har gjort sig nogen forestilling om, hvor mange dyrtidsportioner der vil blive udløst til januar som følge af omsætningsafgiftens indførelse.

Så vil jeg gerne stille også det spørgsmål: hvis de penge nu ikke er til stede, som er nødvendige for at opfylde de givne løfter om lettelse i de direkte skatter, vil man så, som jeg har læst i pressen sagt af en repræsentant for partiet venstre, for at skaffe disse penge og opfylde de givne løfter, give omsætningskatten endnu en omdrejning?

Jeg var glad ved at høre det ærede medlem henlede regeringens opmærksomhed på nationalbankdirektørens skarpe udtalelser i går. Jeg kan fuldt ud tilslutte mig det ærede medlem hr. Erik Eriksens opfordring til regeringen og VK-partierne, som, således som det er understreget af den højtærede statsminister i en kronik i Jyllands-Posten, har det fælles ansvar for fremtidens økonomi herhjemme, om at studere nationalbankdirektørens skarpe tale i går og meget grundigt hæfte sig ved de alvorlige kendsgerninger, som nationalbankdirektøren har fremdraget.

Boligministeren (Carl P. Jensen): Det ærede medlem hr. Kai Moltke fremsatte i går nogle bemærkninger om husleje-problemerne og antydede, at regeringen havde skjulte hensigter, som formentlig først skulle åbenbares efter afslutningen af de forestående overenskomstforhandlinger. Det ærede medlem henviste endvidere til sommerens politiske forlig og det resultat, der her blev tilvejebragt, for så vidt angår ændringen i huslejeloven, og spurgte om, hvilke virkninger man her ville opnå.

Må jeg, inden jeg svarer, erindre om, hvad der skete ved den pågældende lejlighed. Folketingsudvalget havde dengang anmodet mig om en række oplysninger vedrørende de problemer, der for boligministeriets vedkommende var på tale. Det var for det første vedrørende spørgsmålet om forhøjelse af den hidtil gældende grænse for størrelsen af de kommuner, hvor huslejestoppet skulle bortfalde, medmindre kommunalbestyrelserne besluttede at opretholde det, og dernæst vedrørende spørgs-

[Boligministeren.]

målet om adgang til lejeforhøjelse ved genudlejning. Endelig ønskede udvalget også at overveje mulighederne for helt at frigive lejen for store lejligheder af en vis standard, sådan at forstå, at den leje, der var gældende i 1939, skulle være vejledende i så henseende. Der blev som bekendt opnået enighed om de to første forhold.

Må jeg her i øvrigt indskyde, at når det ærede medlem nævnte lejeforhøjelse ved genudlejning og her talte om 25 pct., er der grund til at gøre opmærksom på, at disse 25 pct. skal beregnes af 1939-lejen, og at det svarer til ca. 14 pct. af den aktuelle leje, d. v. s. den leje, som den fraflyttede lejer betalte.

Frigivelse af de store lejligheder, hvor den årlige leje i 1939 var 1.200-1.300 kr., blev imidlertid afvist af det samlede udvalg, selv om der her var tale om et område, hvor jeg regnede med at der kunne have været opnået tilslutning.

Det, regeringen nu har sagt, er, at man vil følge virkningerne af ændringerne på de to førnævnte områder. Jeg har foreløbig kendskab til, at enkelte kommuner uanset ændringerne ikke har ønsket at lade huslejestoppet bortfalde, og det kan jo fortælle os et og andet. Vi har også set, at en kommune, hvor der kunne være tvivl om, hvorvidt huslejestoppet kunne bortfalde, jfr. de særlige regler, vi har i huslejelovens § 106, havde besluttet, at det skulle ske, og at boligministeriet måtte underkende dette, et forhold, som det ærede medlem i øvrigt kender lidt til fra en spørgetid her i tinget.

For så vidt angår spørgsmålet om adgang til forhøjelse ved genudlejning, kan det heller ikke være helt uden interesse at vide lidt om, hvorledes denne adkomst administreres, om den maksimale forhøjelse søges gennemført konsekvent, eller om den administreres efter de i loven udtalte forudsætninger herfor, d. v. s. med tilbørlig hensyntagen til det lejedes brugsværdi.

Når det ærede medlem dernæst taler om huslejespørgsmålet i almindelighed — og det er vel her, der antydes noget om skjulte hensigter — vil jeg tro, at det ærede medlem her formentlig har den samme opfattelse som bl. a. det ærede medlems

partifælle det ærede medlem hr. Morten Lange, der jo har givet udtryk for, at det var urealistisk at regne med, at man fortsat kunne fastholde huslejeniveauet i den ældre boligmasse. Lejeloven udløber ganske vist først om ca. halvandet år, men vi må forinden have en revision af lejeloven, der giver ejerne adgang til en rimelig forhøjelse for at kunne opnå dækning for de merinvesteringer, der er forbundet med udlejningsvirksomhed.

Jeg vil gerne erindre om, at der her kun er tale om det private udlejningsbyggeri, idet udlejningsejendomme, der er opført af de almennyttige boligselskaber eller private bygherrer, der har opnået støtte i henhold til loven om boligbyggeri, ikke omfattes af huslejelovens reguleringsbestemmelser; dér vil huslejen som hidtil alene blive fastsat ud fra driftsmæssige hensyn. Den lejeregulering, der i første række kan blive tale om, omfatter altså kun det private udlejningsbyggeri, og den vil i sin fulde konsekvens kun vedrøre de lejemaal, der har fået den i lejelovens § 114 hjemlede lejeforhøjelse, der normalt har andraget ca. 70 pct. af den leje, der blev betalt i 1939, hvoraf ejerne maksimalt kan opnå 51 pct., og heraf en del som bekendt hensat til indvendig vedligeholdelse.

Den lejestigning på 70 pct., som vi har haft i den ældre boligmasse siden 1939, må ses i sammenhæng med den i samme periode skete stigning i den gennemsnitlige timefortjeneste efter den officielle lønstatistik med ca. 370 pct. En del af denne lønstigning skyldes, som vi alle ved, den automatiske lønregulering, der også har været påvirket af stigningen i boligomkostningen, i første række det stærkt stigende huslejeniveau i nybyggeriet og de moderniserede ejendomme. Må jeg her erindre om, at af stigningen i januarpristallet, hvor huslejen blev indregnet, skyldtes alene den ene tredjedel stigningen i lejeniveauet. Det har ganske vist ikke givet dækning for boligomkostningerne i nybyggeriet, men til gengæld en overdækning af lejestigningen i de gamle boliger. Det er en del af denne konstaterede lønstigning, som grundejerne med rette anfører at have et vist krav på som kompensation for de stigende omkostninger, der også har ramt driften af udlejningsvirksomheder.

[Boligministeren.]

Uden at gå i enkeltheder — der foreligger jo ikke noget lovforslag, det vil jo tage sin tid at få det udarbejdet, og når et sådant forslag er vedtaget, skal de kontraktlige varsler overholdes — vil jeg dog gerne minde om, at enhver stedfunden lejeforhøjelse ud over de 70 pct., jeg her har nævnt i forhold til 1939-lejen for den pågældende lejlighed, fortsat som hidtil helt eller delvis vil blive modregnet i en kommende regulering af huslejen, medmindre der er ydet lejerne noget til gengæld for lejeforhøjelsen.

Jeg vil altså gerne fastslå, at der fra regeringens side ikke på nogen måde er tale om skjulte hensigter, og jeg tror heller ikke, at lejere, der i dag betaler en leje, som ikke overstiger de nævnte forhøjelser på de 70 pct. af den leje, der blev betalt for den lejlighed, de nu bor i, i 1939, forventer at kunne bevare dette privilegium, medens andre, ikke mindst de unge, har måttet affinde sig med den voldsomme stigning af lejerne dels i det dyre nybyggeri, dels i ældre, moderniserede ejendomme. Jeg tror, jeg her giver udtryk for en opfattelse, der også deles langt ind i det ærede medlems parti, og det er en realitet, der forstås af den overvejende del af befolkningen, også af dem, der bor i den ældre boligmasse, ikke mindst fordi ingen venter en total frigivelse af lejen — der er heller ikke nogen, der har givet udtryk for et sådant ønske — eller en ophævelse af lejerbeskyttelsen, ligesom der ved den kommende lejeforhøjelse skal tages hensyn til lejlighedernes standard og lejlighedernes kvalitet.

Statsministeren (*J. O. Krag*): Jeg vil gerne takke den socialdemokratiske ordfører, det ærede medlem hr. K. B. Andersen, for det citat, han bragte af en tale, H. C. Hansen har holdt her i 1951. H. C. Hansen var på det tidspunkt ordfører for socialdemokratiet, for et socialdemokrati i opposition, og fandt det ikke desto mindre rigtigt på sit partis vegne at stille forslag om en almindelig omsætningsafgifts indførelse, en oms, der vel ikke var udpenslet i alle enkeltheder, men hvis hovedtræk faldt meget godt sammen med den, der blev gennemført i sommer. Jeg synes, det er værdifuldt, at dette bidrag er kommet til en debat, der

ellers, på nogle måder i hvert fald, var ved at blive præget af lidt ensidighed.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersens oplysning i denne henseende var et svar til det ærede medlem hr. Aage Fogh, og jeg har ikke så forfærdelig meget at føje til. Det ærede medlem hr. Aage Fogh gav tilslutning til regeringens markedspolitiske linje, men var i hvert tilfælde en smule betænkelig ved regeringens indrepolitiske linje, og det ærede medlem gav mig det råd at holde mere til venstre. Jeg forstod det sådan, at det ikke var det ærede medlem hr. Erik Eriksens venstre, jeg skulle holde mere til, det var vel snarere det ærede medlem hr. Aage Foghs venstre — at forstå på den måde, at vi skulle holde os snævrere til den venstre side af denne sal, den del af salen, hvor jeg jo selv hører hjemme. Jeg skal notere mig dette råd, som jo også andre af de ærede ordførere har beskæftiget sig med. Jeg må dog erkende, at jeg i øjeblikket er langt mere optaget af at medvirke til at løse landets økonomiske og finansielle problemer, som jeg synes har en påtrængende karakter, sammen med det markedspolitiske end af at spekulere over den politiske, taktiske placering; om jeg herved begår en fejl, ja, det må fremtiden jo vise.

Det ærede medlem hr. Poul Møller gjorde mig opmærksom på, at en sådan sejlads kunne være ledsaget af en vis risiko, og han stillede overvejelser op om, hvorvidt jeg kom på klodshold af oppositionen eller på skudhold af oppositionen. Det er nu mit indtryk, at det ene ikke udelukker det andet, og når jeg iagttager det ærede medlem hr. Morten Langes sejlads, så har jeg i hvert fald på fornemmelsen, at han i forhold til socialdemokratiet meget gerne ville være både på klodshold og på skudhold, og forhåbentlig er der ikke også lagt op til et baghold! Ja, det kan være, det var et fromt håb, jeg her udtalte.

Det ærede medlem hr. Poul Møller fremsatte nogle betragtninger over revisionsdepartementernes opgaver og funktioner, og jeg forstod det ærede medlems bemærkninger således, at han ser en klar principiel forskel på det, revisionsdepartementerne skal udføre, og det, der er statsrevisorernes opgave. Hvis jeg opfattede det ærede medlems bemærkninger rigtigt, så synes jeg, han har fuldstændig

[Statsministeren.]

ret. Der sker så meget i disse år i dansk politik og dansk administration, som i voksende grad gør det vanskeligt at holde administration og lovgivning adskilt, og vi skal ikke ved at blande revisionsdepartementernes funktion yderligere sammen med statsrevisorernes gøre denne adskillelse mellem administrativ virksomhed og lovgivning sværere at drage.

Det ærede medlem hr. Poul Møller erkendte, at der bag statsudgifternes tendens til vækst ligger store opgaver, hvis løsning er nødvendig, og som staten ikke kan vise fra sig. Det synes jeg er noget meget væsentligt. Det ærede medlem udtrykker, på linje med venstres ærede ordfører, ønske om, at der sker en rationel tilrettelægning af disse investeringer på så lang sigt, som det nu er muligt at tilrettelægge dem. Heri er jeg ganske enig og skal henvise til mine udtalelser i går om vore bestræbelser for at nå frem til en sådan tilrettelæggelse.

Jeg er også enig med det ærede medlem i, at der må være en sammenhæng mellem statens udgifter på disse områder og produktionens vækst, men jeg er ikke helt sikker på, at denne sammenhæng altid er så ensidig, at det er produktionens vækst, der sætter en vis, absolut grænse for, hvilke investeringer staten kan og bør indlade sig på. Vi må ikke glemme, at her er en vekselvirkning. Der er jo en del af statens investeringer, der er væsentlige forudsætninger for produktionens vækst.

Vi var inde på det i går. Det ærede medlem hr. Poul Møller og hans parti er som alle vi andre tilhængere af en hurtigere byggeomodning, en hurtigere bymodning, hvilket udtryk man nu vil bruge, og jeg henviste til, at denne hurtigere by- og byggeomodning, som må være en forudsætning for produktionens udbygning og vækst, kræver investeringer. Og sådan er det vel hele vejen igennem. Vi ønsker en fortsat økonomisk vækst i dette land, og den kan vi kun opnå under en lang række forudsætninger, som vi har talt om i denne debat, herunder også visse offentlige investeringer til byggeomodning, trafik, telekommunikation, veje og færger; ja, selv skoler, uddannelse og forskning hører jo med til produktionsvækstens forudsætninger.

Jeg siger ikke dette for at trække noget som helst fra i det, jeg erklærede i går om nødvendigheden af, at vi viser agtpågivenhed over for voksende udgifter, det være sig driftsudgifter eller anlægsudgifter. Jeg siger det blot for at understrege denne vekselvirkning. Vi må ikke undergrave forudsætningerne for den økonomiske vækst.

Om jordproblemerne — ja, om man skal forelægge dem først det ene eller det andet sted, kan vel altid diskuteres. Jeg har såmænd den fornemmelse, at havde vi forelagt jordproblemerne først i markedsudvalget uden overhovedet at gå til landbrugskommissionen, var det nok blevet kritiseret, måske ikke af det ærede medlem hr. Poul Møller, men af andre. Så jeg vil anbefale det ærede medlem og hans parti det samme, han anbefalede mig i en anden forbindelse: at give tid. Vi kommer frem til forhandlingen, og vi kommer også frem med problemerne i markedsudvalget. Og det er ganske rigtigt, at den tid, der behøves, ikke må blive for lang, for vi er klar over, at jordproblemernes løsning — som også påpeget af det ærede medlem hr. Aage Fogh — er et påtrængende problem.

Til slut: økonomiministerens tale i går har sammen med nationalbankdirektør Svend Nielsens tale bidraget til at uddybe og afklare billedet af de økonomiske problemer, vi har foran os. Vi må tage dette som en appel til os selv i denne sal, men vi må også opfatte det som en appel, der, som det ærede medlem hr. Erik Eriksen understregede det, har adresse til kredse uden for Christiansborg, til industri og aktieselskaber, til landbruget, til lønmodtagerne i alle grupper, også de højtlonnede lønmodtagere, til alle, der har indflydelse på avancer og på fastsættelse af rente- og udbyttesatser.

Efter alt at dømme står Danmark på tærsklen til et udvidet europæisk samarbejde, det mest omfattende europæiske samarbejde, Europas historie giver eksempel på. Danmarks deltagelse heri vil være et historisk skridt. På dette stadium før tilslutningen må den økonomiske balance genoprettes. Dette er en fælles interesse. Det forholder sig ikke sådan, at det kun er visse kredse, der har interesse i, at den økonomiske balance bliver genoprettet. Det forholder sig ikke sådan, at det kun er det,

[Statsministeren.]

man med et bredt udtryk kalder erhvervslevet f. eks., der har interesse i den økonomiske balances genoprettelse. Det har lønmodtagerne også.

Jeg har før i denne debat sagt nogle ord om de lavest lønnedes problem. Jeg understregede, at det er et problem, vi ikke kommer uden om. Men også de lavest lønnede har en interesse i, at den økonomiske balance bliver genoprettet. Bliver den ikke genoprettet, så ved vi af erfaring, at en økonomisk krise først kommer til at smerte de dårligst stillede, de dårligst stillede blandt arbejderne, de dårligst stillede blandt landbrugerne. Derfor må vi lægge vore kræfter sammen. Alle, som har et ansvar, uden for Christiansborg som på Christiansborg, regering som opposition, må lægge kræfterne sammen for at løse disse problemer.

Lad mig slutte med at citere, hvad det ærede medlem hr. Poul Møller har skrevet i en artikel i bladet Arbejdsgiveren. Han siger her:

„Der er masser af opgaver, lad os tage fat!“

Udenrigsministeren (*Per Hækkerup*): Jeg har kun en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Morten Lange og en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Poul Møller.

Det ærede medlem hr. Morten Lange beskæftigede sig med spørgsmålet om fællesmarkedet og det politiske samarbejde, og jeg forstod, at det ærede medlem var enig i den vurdering, at dels indeholder fællesmarkedstraktaten, sådan som den er udformet — og den er i sin karakter en traktat om et økonomisk samarbejde — også politiske konsekvenser for dette økonomiske samarbejde direkte vedrørende den økonomiske politik, men dels vil det være selvfølgeligt, at når lande i henhold til denne traktat kommer ind i et snævert økonomisk samarbejde, vil dette føre til

et videregående politisk samarbejde. Jeg forstår, at det ærede medlem er enig i denne betragtning, og håber, at det ærede medlem vil bidrage til, at forståelsen heraf vokser i den danske befolkning. Det ærede medlem bidrog ikke helt til det med sit indlæg.

Jeg gør opmærksom på, at når det ærede medlem taler om, at der allerede i det økonomiske afsnit om det europæiske samarbejde i fællesmarkedstraktaten er væsentlige politiske elementer som f. eks. Fouchetplanen — eller hvad det nu blev for noget, sagde det ærede medlem — så er det en sammenblanding af ting. Fouchetplanen vedrører ikke de politiske dele, kan man sige, af det økonomiske samarbejde, men Fouchetplanen var netop et udkast til det videregående politiske samarbejde, som ikke er omfattet af traktaten, og Fouchetplanen blev jo i øvrigt ikke eller er i hvert fald foreløbig ikke blevet til noget.

Til det ærede medlem hr. Poul Møller vil jeg gerne sige, at regeringen naturligvis er helt enig med det ærede medlem i, at vi ikke skylder Storbritannien så meget, at vi skal forringe vor egen forhandlingsposition. Og jeg håber sandelig ikke, det ærede medlem har fået den opfattelse hverken af det, jeg sagde i går, eller af det, den højtærede statsminister eller andre, der har talt på regeringens vegne, har sagt. Jeg sagde heller ikke, at vi skal udskyde de afsluttende politiske forhandlinger for Danmarks vedkommende med fællesmarkedet, til England har truffet sin afgørelse. Jeg sagde noget andet; jeg sagde, at den samtidighed i vor forhandlingsposition i forhold til England, som vi ønsker at fastholde, indebærer, at når man har nået den fase i de britiske forhandlinger, hvor man med rimelighed kan skønne, om disse forhandlinger mellem Storbritannien og fællesmarkedet vil føre til et positivt resultat, så påregner vi at gå ind i de endelige forhandlinger også for Danmarks vedkommende, således at vi forhåbentlig når frem til, at vi kan træffe afgørelsen, om ikke på den

[Udenrigsministeren.]

samme dag, så praktisk taget på den samme dag.

Jeg vil også gerne sige, at når det kan tilsige os en vis tilbageholdenhed med hensyn til at presse på med forhandlinger i øjeblikket, hænger det sammen med et par andre forhold, som jeg nævnede, men som jeg gerne vil understrege, for at der ikke skal være nogen som helst misforståelse mulig.

For det første gælder det, at vi i vore realitetsforhandlinger har tilbage meget færre problemer, end Storbritannien har. Det ville derfor virke uheldigt, tror jeg, for behandlingen af vore forholdsvis få realitetsproblemer, om vi masede på og derved hæmmede behandlingen af de betydelig større realitetsproblemer, Storbritannien har tilbage.

For det andet vil jeg gerne understrege, at dette, at vi ikke presser på med at få et møde på ministerniveau eller stedfortræderniveau, ikke betyder, at man ikke arbejder med de realitetsproblemer, der er tilbage. Der føres praktisk taget ugentlig eller i hvert fald flere gange om måneden forhandlinger mellem de sagkyndige fra dansk side og fællesmarkedskommissionens sagkyndige.

Vi har tilbage først og fremmest de afgørende politiske forhandlinger på samme måde, som Storbritannien har det, men vi har desuden på samme måde som Storbritannien det sæt af problemer, der hænger sammen med institutionerne, med spørgsmålet om fonds, med spørgsmålet om stemmeret o. s. v. Her tror jeg at jeg i går gjorde gældende, at det sikkert er rigtigt, at disse forhandlinger for de lande, der optages som medlemmer, må føres parallelt og løses under ét. Man kan vanskeligt forestille sig, at det kan tages i en lang række tempi.

Jeg tror derfor, at lige så ivrige, vi er for at presse på med vore forhandlinger for at være klar til, om jeg så må sige, at kunne underskrive samme dag eller dagen efter, at Storbritannien har gjort det, lige så meget må vi tænke på, at vi i vor iver for at få disse forhandlinger — hvis næste skridt formentlig er i midten af november — hverken må genere Englands forhandlingsposition eller forsøge at presse os selv frem til afgørelser på et tidspunkt, hvor jeg ikke

er sikker på at afgørelserne vil blive så fordelagtige, som hvis de falder naturligt ind i fællesmarkedets naturlige forhandlingsrytme med Storbritannien og Danmark.

Finansministeren (Hans R. Knudsen):

Jeg nærer ikke noget ønske om at bidrage til forlængelse af debatten om den højtærede statsministers åbningstale. De problemer, der har været berørt omkring beskatningen, både indkomstbeskatningen og kooperationsbeskatningen, samt den private opsparing, vil vi inden længe få lejlighed til at forhandle på baggrund af specielle lovforslag, og dér mener jeg også debatten om disse ting må høre hjemme.

Det, der har gjort det nødvendigt, at jeg på nuværende tidspunkt tager ordet, er det direkte spørgsmål, som det ærede medlem hr. Aage Fogh stiller til mig angående kompensationen for omsen i byggeriet. Jeg forstod, at det ærede medlem var utilfreds med, at der ved byggeri gives bygherrerne kompensation for de omsudgifter, der har været under byggeriet. Jeg er helt enig med det ærede medlem, for så vidt angår kompensationer — eller refusioner, som det jo her drejer sig om; fritagelse vil jo i alle tilfælde være bedre, hvis det er teknisk muligt. Men selv om det var bedre helt at fritage byggeriet for omsætningsafgiften, ligger det sådan, at en række af de materialer, som indgår i byggeriet, anvendes til andet end netop byggeri, og derfor har det på en række områder ikke været muligt i almindelighed at fritage disse materialer for omsætningsafgift.

Det, der var enighed om, da vi under udvalgsarbejdet og under folketingets behandling af sagen drøftede netop dette problem, var jo, at omsætningsafgiften ikke skulle belaste byggeriet; men da det ville være umuligt at gøre op for hvert enkelt byggeforetagende, hvor meget der var belagt med omsætningsafgift — jeg forstod da også på det ærede medlem, at man naturligvis ikke skulle tilstræbe en mere omstændelig administration end højest nødvendigt — fandt man frem til en ordning, som efter min mening har virket tilfredsstillende, idet man sagde, at den omsætningsafgift, der var betalt af materialer brugt til byggeri, måtte refunderes på den

[Finansministeren.]

måde, at refusionen skete efter et beregnet tal pr. kvadratmeter, varieret noget efter byggeriets art. Jeg tror, at den fremgangsmåde var den praktisk bedste. Jeg tror også, i al fald efter de erfaringer, vi har haft, at administrationen af den har været tilfredsstillende.

Men i øvrigt vil jeg gerne sige — her er jeg enig med de ærede ordførere, der har talt om en eventuel revision af omsætningsafgiftens bestemmelser — at hvis der ved administrationen opstår tekniske problemer, som berettiger til en revision af loven om omsætningsafgift, er det naturligt, at vi ved passende lejlighed foretager en sådan revision.

Undervisningsministeren (Helweg Petersen): Jeg vil gerne ganske kort sige til det ærede medlem hr. Poul Møller, at jeg ikke har haft kendskab til korrespondancen mellem byggeudvalgets formand, revisionsdepartementet og undervisningsministeriet om rejsegildet ved den tekniske højskole før i sommer, da sagen kom offentligt frem. Det, der sammen med oplysninger om, at der bliver en efterregning ved byggeriet af Johnstrup seminarium, fik mig til at træffe beslutning om, at der skulle indledes tjenstlig undersøgelse mod byggeudvalgets formand, var oplysninger, der knytter sig til korrespondancen, og disse nye oplysninger kom mig i hænde for ganske kort tid siden.

Jeg er tilfreds med, at det ærede medlem afstår fra på dette tidspunkt at stille yderligere spørgsmål. Der kan opstå risiko for, at vi, dersom jeg her skal give en længere redegørelse, kommer til at foregribe undersøgelsens forløb, og det vil ikke være hensigtsmæssigt. Den pågældende embedsmand har nu et rimeligt krav på, at der ikke skabes en forlods, stykkevis bedømmelse af enkeltheder, der ikke er fuldt belyst.

Aage Fogh: Jeg vil gerne først takke den højtærede finansminister for tilsagnet om, at hvis der er noget urimeligt, skal det ændres. Ministeren svarede ikke på mit spørgsmål om, hvorvidt det var rigtigt eller måtte anses for at være rigtigt, at af det, der opkræves på byggeområdet, bliver fra 66 op til 75 pct. betalt tilbage.

Jeg har haft lejlighed til meget grundigt at studere det regnskab, der føres i en forretning med en omsætning på 4 mill. kr. De opkræver 300.000 kr. Jeg har haft lejlighed til at kontrollere, hvor meget der antagelig må beregnes at komme tilbage til bygherrerne. Vi kom til det resultat, at det måtte være mellem 220.000 og 230.000 kr., og hvis det er rigtigt, er provenuet knap stort nok til at dække de omkostninger, man har forvoldt for tolderne og for erhvervet. Hvis finansministeren kommer til det samme resultat, som jeg er kommet til, håber jeg derfor, at det vil blive en af de ting, man meget hurtigt vil ændre.

Når jeg har bedt om ordet nu, er det egentlig for at gøre en bemærkning til den højtærede statsminister. Jeg forstod, at den højtærede statsminister gav tilslutning til det ærede medlem hr. Poul Møller, når det ærede medlem hr. Poul Møller sagde, at statsrevisorerne ikke skal blandes ind i administrationen. Var det ikke rigtigt forstået? Men så vil jeg gerne spørge den højtærede statsminister: hvem skal da? Når jeg som statsrevisor konstaterer, at staten bevidst urigtigt opfører jordværdier til 400.000 kr., og jeg ved, at de er 4 mill. kr. værd, skal jeg så ikke som statsrevisor sige til vedkommende ministerium: det dér, det kan ikke passere? De tre øvrige statsrevisorer mente det ikke, og den højtærede statsminister mente det heller ikke i dag. Hvem skal da? Når jeg som statsrevisor konstaterer i administrationen, at der kan gå hele og halve år med at få en skrivelse ekspederet fra det ene ministerium til det andet — det var netop en af de ting i Jonstrup sagen, der chokerede mig allermost, at medens undersøgelserne stod på og skrivelser veksledes mellem ministerierne, gik der halve år — hvem skal så protestere, hvis jeg ikke skal?

Når jeg konstaterer, at der er dobbeltstillinger i stor udstrækning, også ud over det, der er rimeligt, og når jeg har den opfattelse, at vi skal lønne vore embedsmænd sådan, at de ikke skal være nødt til at tage stilling andre steder, heller ikke formiddagsstilling, men at de skal lønnes, som det er rimeligt, og når det ikke sker, skal jeg da ikke som statsrevisor protestere derimod? De andre statsrevisorer mener det ikke, og jeg forstår, at den højtærede

[Aage Fogh.]

statsminister heller ikke mener det; så spørger jeg: hvem skal då?

Jeg kan meget vel gå med til, at man laver en fuldstændig selvstændig regnskabsret og revisionsret — det har man i Norge — en ret, der er fuldkommen uafhængig af folketinget og ministeriet; men jeg ville finde det mere tiltalende, hvis vi havde det organiseret sådan, at det blev de af folketinget valgte revisorer, der stod i spidsen, og så havde de samarbejde med revisionsdepartementerne og med statens hovedbogholder, sådan at vi kunne opfylde det, Bramsnæs ønskede i 1926, nemlig et nærmere samarbejde med de parter, der havde med det egentlige regnskab at gøre. Men resultatet er blevet, at siden i fjor har vi ikke holdt et eneste møde i statsregnskabsrådet. Til trods for at vi har haft Jonstrupsagen, og til trods for at reglerne er lavet om, har formanden for statsrevisorerne ikke fundet sig foranlediget til at indkalde til et eneste møde. Da formanden nu er genvalgt — altså ikke folketingets højtærede formand, men formanden for statsrevisorerne — har jeg ikke noget håb om, at der skulle ske nogen ændring i min tid, og så havde jeg ikke lyst til at sidde som skinfigur dér og bare tælle nogle tal efter, som mange andre har talt sammen. Jeg havde lyst til at dykke ned bag tallene, og da jeg ikke fik bemyndigelse dertil, trak jeg mig tilbage.

Jeg forstår, at sagen nu kommer til behandling, men jeg ville gerne nævne det allerede i dag. Det, jeg er mest bange for i øjeblikket, er, at administrationen vokser os over hovedet, og at der ingen er til at se den efter, hvis statsrevisorerne ikke skal. Det eksempel, jeg gav med fiskeren fra Langeland, der i løbet af 2½ år ikke har fået svar på et ganske simpelt spørgsmål, der kunne besvares efter 2 dages overvejelse, viser, at der er noget galt.

(Kort bemærkning).

Poul Møller: Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Aage Foghs sidste bemærkning, at statsrevisorerne skal som alle andre medlemmer af dette ting naturligvis være med til at kontrollere administrationen, men vi skal ikke dirigere administrationen. Det er ikke statsrevisorerne, der

skal løse problemet med dobbeltstillinger i centraladministrationen, det må løses på en anden måde end gennem statsrevisorerne.

Vi kan ikke bebrejde et statsregnskab, at det aktiverer nogle jorder på grundlag af ejendomsskyldvurderingen; det kan man ikke sige noget til. Så skulle man undersøge hver eneste aktivering og bedømme, om den pågældende vurderingsansættelse er rimelig eller urimelig. Når et folketing har godkendt en finanslov, hvor jorder står opført som statsejendom, så er det ikke os, der afgør, om de skal sælges eller ej. Man kan som medlem af det høje ting tage sagen op her i salen eller gøre det gennem et medlem af finansudvalget, men man kan ikke bruge revisionsdepartementet i så henseende.

Ministerens bemærkninger om hovedrevisionen vil det føre for vidt at komme ind på i en kort bemærkning.

Jeg vil gerne sige tak til den højtærede undervisningsminister for den meddelelse; han gav om, at han ikke har kendt korrespondancen mellem revisionsdepartementet og undervisningsministeriet. Jeg har sagt, at jeg ikke vil fritte ham yderligere, men jeg vil gerne gøre den bemærkning, at jeg tror ikke, de bemærkninger, ministeren gjorde, i og for sig gør det lettere at være den pågældende embedsmand fra nu af og indtil tjenestemandundersøgelsen er afsluttet.

Hvad angår vor forhandlingsposition, som den højtærede udenrigsminister var inde på, skal jeg kun sige, hvad jeg før har sagt: det er regeringen, der må bedømme dette forhold, den har sine medarbejdere på stedet. Vi kan give vore råd, og vi har givet dem. Udenrigsministeren ønsker det altså på den måde, det nu er lagt til rette, og så må vi håbe det bedste.

Den højtærede statsminister var inde på problemet med hensyn til væksten i statsinvesteringerne og produktionstilvæksten. For os er det meget afgørende, at man tilrettelægger sin planlægning således, at man ikke risikerer, at statsinvesteringen slår produktionstilvæksten ned, for det er gennem vor produktionstilvækst, vi i fremtiden skal kunne bære de store statsopgaver, som ligger i uddannelse, forskning, vejvæsen, broarbejder og lignende, og det kan ikke gøres, hvis man suger arbejdskraften så stærkt til sig på et eller andet tidspunkt

[Poul Møller.]

til statsinvesteringer, at det går ud over produktionstilvæksten.

Og så til sidst den lidt spøgefulde betragtning om klodshold og skudhold. Den højtærede statsminister mener, man kan godt være på begge hold, om jeg så må sige. Jeg vil dog gerne sige til ham, at alle sømligtære erfaringer viser, at man i hvert fald ikke kan bruge kanonerne, hvis man er på klodshold.

(Kort bemærkning).

Aage Fogh: Jeg vil gerne takke det ærede medlem hr. Poul Møller, fordi hans udtalelser giver mig anledning til at trække sagen lidt stærkere op.

Det ærede medlem sagde, at vi kan ikke som statsrevisorer blande os i et forhold, hvor jordernes værdi er opgivet efter officiel vurdering. Hvad vil det nu sige? Jeg ser i regnskabet, at 400 tdr. land er vurderet til 400.000 kr., men ved præcis, at bagvedliggende jord — langt ringere beliggende jord — er købt for 20.000 kr. pr. td. land. Har jeg så ikke lov til som statsrevisor at sige til vurderingsmyndighederne, at de handler urigtigt? Hvis statens jorder havde været vurderet til det, de var værd, havde de været solgt til Roskilde kommune for længe siden. Det er nemlig det, det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen, når han optræder på den bane, ikke forstår; det, vi forsynder os imod, er, at vi ikke vurderer jorderne til det, de er værd. Hvis den jord, Københavns kommune har i Roskilde, og den jord, Roskilde har i Himmelev, blev vurderet til det, den er værd, og blev beskattet derefter, var jordproblemet løst på den egn. Så havde der ikke været mulighed for, at Strandgården kunne få 110.000 kr. pr. td. land, så havde der ikke været mulighed for, at kommende generationer skulle straffes på grund af den jordspekulation, der finder sted i den kommende tid.

Derfor takker jeg det ærede medlem hr. Poul Møller. Jeg mener netop, det er den slags ting, statsrevisorerne skal give sig af med.

(Kort bemærkning).

Iver Poulsen: Jeg bad forligspartierne om at besvare to spørgsmål. For det første:

har forligspartierne under forhandlingerne gjort sig tanker om, hvor mange dyrtidsportioner forligets vareforydrelse vil udløse i januar? Og for det andet: hvis pengene til den lettelse i direkte skatter, som forliget forudsætter, ikke er til stede, vil de så blive bragt til stede, som det er blevet nævnt af et medlem af partiet venstre på et møde, ved at man giver omsætnings-skatten en ekstra omdrejning?

Statsministeren (J. O. Krag): Jeg kan svare det ærede medlem hr. Iver Poulsen, at det ikke i dag er muligt at forudse, hvilke dyrtidsportioner pristallet vil udløse ved årsskiftet.

Det andet spørgsmål, det ærede medlem stillede, vil jeg besvare på den måde, at hvis jeg forsøgte at indlade mig på en redegørelse af den art, det ærede medlem beder om, så ville det foregribe forhandlinger, der ikke er ført endnu, og som ikke kan føres endnu.

Til det ærede medlem hr. Poul Møller vil jeg gerne sige, at jeg er ikke særlig maritimt kyndig, og jeg er ikke særlig kyndig i, under hvilke forhold skibe kan skyde o. s. v. Det er muligt, at man på klodshold ikke kan bruge kanonerne, men jeg er sikker på, at man stadig kan bruge hovedet.

(Kort bemærkning).

Morten Lange: Den højtærede udenrigsminister må have misforstået mig. Jeg er fuldstændig klar over, at Fouchetplanen er en politisk overbygning, og det håber jeg også fremgår af det, jeg har sagt. I øvrigt er vi så nogenlunde enige om sprogbugen med hensyn til fællesmarkedet, og det er altid noget.

Jeg vil gerne på dette afsluttende tidspunkt, hvor det er blevet lagt nogenlunde klart frem, hvornår man næste gang agter at tage en forhandling i Bruxelles, spørge den højtærede udenrigsminister, om han vil anse det for lempeligt, at vi inden den tid fik en debat om fællesmarkedet, som vi vel egentlig har til gode at tage i sammenhæng, når forhandlingerne nærmer sig — skal vi sige — et foreløbig afgørende stadi.

Udenrigsministeren (Per Hækkerup): Jeg er, som jeg sagde i går, parat til, så snart

[Udenrigsministeren.]

folketinget ønsker det, at tage en drøftelse af både de udenrigspolitiske problemer og også markedsproblemerne.

Må jeg tilføje, at jeg tror ikke, at der på det forestående møde af ministerkomiteen i midten af november måned vil komme til at foreligge så forfærdelig meget nyt eller nogen ny situation at tage stilling til. Det vil formentlig først og fremmest dreje sig om at nå frem til at fastlægge en endelig køreplan også for Danmarks vedkommende i forhandlingerne.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om forhandling, udførsel og indførsel af æg og ægprodukter m. m.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 105, fremsættelsen i tidenden sp. 44).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den under punkt 3 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om slagtning, forhandling, udførsel og indførsel af fjerkræ m. v.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 99, fremsættelsen i tidenden sp. 45).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Chr. Rasmussen: Jeg skal bestræbe mig på at fatte mig i korthed, ikke fordi disse to lovforslag ikke er meget vidtrækkende, for det er de, men fordi de er en konsekvens af den lov, som i sommer blev gennemført om hjemmemarkedspriser på landbrugsvarer.

Af de to lovforslag anser jeg lovforslaget om æg for at være det vigtigste og det mest omsiggribende. Det bryder totalt med det, vi hidtil har forstået ved liberal handel; det foreslår et monopol, som vi ikke herhjemme har kendt tilsvarende til, mig bekendt i hvert fald, men det er vel nødvendigt, hvis man skal have mulighed for at opkræve afgifterne. Jeg tror, adskil-

lige organisationsfolk rundt omkring vil misunde landbruget den mulighed, det her får for at opkræve en form for kontingent hos alle dem, som nyder godt af det arbejde, organisationerne udfører. Det er jo pointen i det foreslåede.

Dette lovforslag bryder som sagt totalt med liberal handel, og det vil blive vanskeligt at forstå for en hel masse mennesker, ikke mindst de små ægproducenter rundt omkring i landet, som er vant til at tage det lille overskud, de får efter eget forbrug, med i kurven til købmanden og få andre varer i stedet. Det lader sig ikke gøre mere, hvis dette lovforslag vedtages, ligesom det naturligvis heller ikke lader sig gøre, at producenterne sælger direkte til institutioner, sygehuse, hoteller o. lign. Alle skal i fremtiden gå over de autoriserede ægpakkerier. Der er ingen grund til at tro, at æggene bliver billigere af den grund; det er helt givet, at dette ekstra led også vil koste noget, og det vil sætte sit præg på prisen, men lad det være.

Lovforslaget om æg indeholder andre ret vidtrækkende bestemmelser. Ifølge en af bestemmelserne bemyndiges landbrugsministeren til at lade æggene mærke; om det nu skal være datomærkning eller ugemærkning, ved jeg ikke, for jeg må med det samme tilstå, at der er forskellige opfattelser inden for mit parti af dette spørgsmål. Der er adskillige, som mener, at en dato-stempling vil være helt rigtig. Vi er imidlertid også en del, der nærer en vis frygt for en sådan datostempling, fordi den kan betyde, at en del kan dække sig under den, og på hvilket tidspunkt skal denne mærkning finde sted? Skal det være hos producenten, eller skal det være i ægpakkerierne? Vi ved jo, at ægsamlerne normalt kommer en gang om ugen til de forskellige producenter, men vi ved også, at der hos visse fjerntboende producenter kun kommer ægsamlere en gang hver 14. dag, og derfor kan mærkningen i visse tilfælde løbe fra alderen på disse æg.

Vi ved endvidere, at æg kan holde sig friske meget længe, når de opbevares under betryggende forhold; men vi ved også, at de ikke holder sig friske så overordentlig længe, hvis opbevaringsvilkårene ikke er gode. Jeg kender i hvert fald adskillige detailforretninger rundt omkring, hvor man